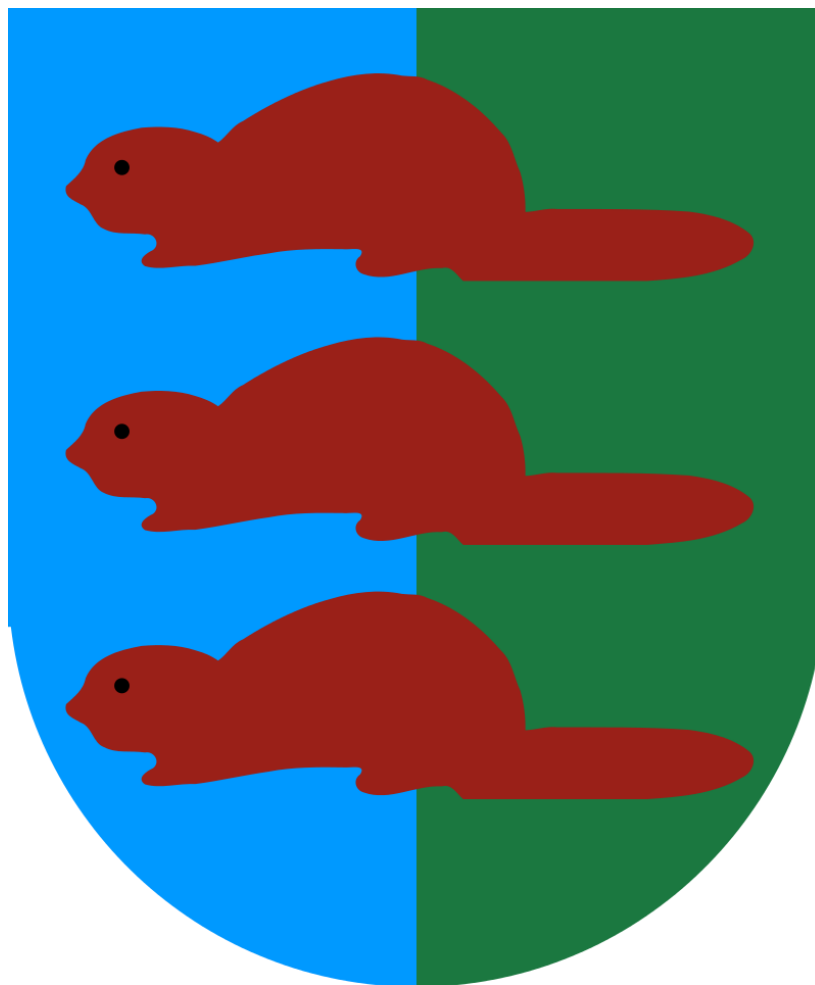

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD
ZABYTKAMI GMINY BOBROWNIKI
NA LATA 2020 – 2022**

**OPRACOWANIE:
mART Marta Danielska
gez.wroclaw@gmail.com**

LIPIEC 2019

Spis treści

1. Wstęp	3
2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami	4
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	5
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	13
4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	17
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	23
5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami obowiązującymi na poziomie gminy	23
5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.....	32
5.2.1. Charakterystyka gminy	33
5.2.2. Zarys historii obszaru gminy	34
5.2.3. Charakterystyka dziedzictwa kulturowego gminy.....	43
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.....	44
5.3.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	44
5.3.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków	47
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.....	48
5.5. Zabytki archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków	53
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	59
7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami...	61
8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	65
9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami	66
9.1. Dotacje	67
9.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego	73
9.3. Środki europejskie	75
10. Podsumowanie	78
11. Bibliografia.....	80
12. Spis tabel, rysunków i zdjęć.....	80

1. Wstęp

Dziedzictwo kulturowe jako jeden z podstawowych aspektów życia i działalności człowieka, kształtuje związki międzyludzkie i określa tożsamość i świadomość społeczności. Obiekty zabytkowe stanowią cenny element kultury, który wpływa na kształtowanie się otoczenia człowieka współczesnego, mając wszechstronny wpływ na jego życie codzienne. Bogactwo i różnorodność dziedzictwa, należycie pielęgnowane i wykorzystane, powinny stanowić jeden z głównych czynników rozwoju życia społeczno-gospodarczego.

Po zapoczątkowaniu w Polsce przemian ustrojowych pojawiły się nowe zjawiska i postawy wobec problemu ochrony dorobku i spuścizny minionych pokoleń. Zaczynamy postrzegać dziedzictwo kulturowe jako jedną z ważniejszych gałęzi życia gospodarczego, która może generować znaczne zyski. Przejawem nowego podejścia władz do roli dziedzictwa kulturowego było przyjęcie 23 lipca 2003 r. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która zastępując starą ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., na nowo zdefiniowała pojęcia z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego i określiła politykę państwa oraz powinności władz państwowych i samorządowych w tej dziedzinie. Ustawa zobowiązuje organy samorządu do sporządzania co cztery lata Programów opieki nad zabytkami. Niniejsze opracowanie stanowi wypełnienie ustawowego obowiązku.

Przedmiotem Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Bobrowniki na lata 2020 – 2023 (GPOnZ) jest problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego gminy Bobrowniki. Niniejsze opracowanie sporządzono zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2067 ze zm.) z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa. GPOnZ sporządzany jest przez Wójta, następnie po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach zostaje przyjęty przez Radę Gminy. GPOnZ ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego. Sporządza się go na okres 4 lat, natomiast co 2 lata Wójt przedstawia Radzie Gminy sprawozdanie z wykonania GPOnZ.

Niniejsze opracowanie stanowi kontynuację Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Bobrowniki na lata 2010 – 2013, który został przyjęty uchwałą nr XLI/388/10 Rady Gminy Bobrowniki z dnia 30 kwietnia 2010 r. GPOnZ został zaktualizowany w zakresie potencjału dziedzictwa kulturowego i źródeł finansowania oraz dostosowany do zmieniających się realiów dotyczących opieki nad zabytkami w części analizy SWOT, celów i działań.

GPOnZ to dokument uzupełniający do innych aktów planowania. Jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Głównym odbiorcą GPOnZ jest lokalna wspólnota samorządowa. W zamierzeniu beneficjentami GPOnZ mają stać się nie tylko prywatni właściciele czy użytkownicy obiektów zabytkowych, ale również mieszkańcy gminy. Istotnym celem GPOnZ jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie: stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy, szeroko pojmowanego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego. Ważne jest, aby poprawa ta dokonywała się przy

partycypacji mieszkańców gminy, w różnych formach ich życiowej aktywności (praca zawodowa, działalność społeczna, działania wynikające z prawa własności lub z użytkowania obiektów zabytkowych) zaangażowanych w opiekę nad zabytkami. Obowiązkiem władz publicznych w tym względzie jest z kolei pobudzanie i usprawnianie mechanizmów regulujących kwestie tej opieki oraz tworzenie i wspieranie inicjatyw mających taką opiekę na celu.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Konieczność opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami jest nałożona przez art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, który stwierdza, iż:

1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

2. Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:

1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;

2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;

3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;

4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;

5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;

7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

6. Sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków. w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie ochrony określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

- **Konstytucji RP** (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. – Dz. U. z 1997 r. nr 78 poz. 483 ze zm.) w przepisach:

- **Art. 5:** „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

- **Art. 6 ust. 1:** „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

- **Art. 86:** „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

- **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2067 ze zm.), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

- **Art. 3:** definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie:

- „1) zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

- 2) zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;

- 3) zabytek ruchomy – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;

- 4) zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień

kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;

5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;

6) prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;

7) prace restauratorskie – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;

8) roboty budowlane – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;

9) badania konserwatorskie – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;

10) badania architektoniczne – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;

11) badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;

12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;

13) historyczny zespół budowlany – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;

14) krajobraz kulturowy – postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;

15) otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych”.

– **Art. 4:** objaśnia, że ochrona zabytków polega na podejmowaniu w szczególności przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

– **Art. 5:** określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury”.

– **Art. 6:** klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) relikwiami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

– **Art 7:** określa formy ochrony zabytków:

1) wpis do rejestru zabytków

Rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomych. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Wpisy do rejestru są wolne od opłat (art. 19). Skreślenie z rejestru zabytków następuje na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy lub z urzędu, na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (art. 13). Na podstawie decyzji Wojewódzki Konserwator Zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu z księgi wieczystej i z katastru nieruchomości. Informacja o skreśleniu ogłoszona jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wykreślenia wolne są od opłat (art. 14). Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – na wniosek właściciela tego zabytku (art. 9). Wojewódzki Konserwator Zabytków może wydać decyzję o wpisie z urzędu – w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;

2) uznanie za pomnik historii;

3) utworzenie parku kulturowego;

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

– **Art. 18:** „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględni się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

– **Art. 19:** wskazuje, że „1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględni się, w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia, 2) innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględni się w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględni się w szczególności: 1) ochronę zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) ochronę zabytków nieruchomości, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków; 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględni się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

– **Art. 20:** mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

– **Art. 21:** „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

– **Art. 22:** „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.
5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru; 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków; 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

– **Art. 89:** wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków”.

• **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (t. j. Dz. U. z 2019 r. poz. 506), gdzie w art. 7 ust 1 pkt 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach i rozporządzeniach, w tym:

• **Ustawa z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw** (Dz. U. 2017 r. poz. 1595).

• **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1945 ze zm.). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

• **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane** (t. j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1186). Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbioru obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska** (t. j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1396), która mówi między innymi o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych.
- **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1614), której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 121 ze zm.). W rozumieniu ustawy, celem publicznym jest między innymi: opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa między innymi postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1983 ze zm.). Ustawa mówi, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki – ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filmoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej – prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury.
- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 450 ze zm.). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).
- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, tzw. Ustawa Krajobrazowa** (t. j. Dz. U. z 2015 r. poz. 774 ze zm.). Ustawa definiuje pojęcie reklamy, szyldu, krajobrazu, krajobrazu kulturowego, krajobrazu priorytetowego. Nakłada też m.in. obowiązek sporządzania przez samorząd wojewódzki audytu krajobrazowego, w którym mają być zdefiniowane obszary krajobrazów priorytetowych, gdzie sejmik województwa ma mieć możliwość ustalania norm dotyczących wysokości, kształtu budynków i ewentualnego stosowania materiałów miejscowych lub tradycyjnej architektury. Ustawa wprowadza kary za nielegalne reklamy.

Ponadto daje samorządom możliwość uchwalenia lokalnego kodeksu reklamowego, w którym określone zostaną zasady sytuowania m.in. nośników reklam.

- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków** (Dz. U. z 2018 r. poz. 1609).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenie rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem** (Dz. U. z 2011 r. nr 113 poz. 661).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków** (Dz. U. z 2017 r. poz. 1674).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”** (Dz. U. z 2004 r. nr 124, poz. 1304), które określa tryb składania wniosków o przyznanie odznaki, wzór i wymiary tej odznaki oraz sposób jej wręczania i noszenia.
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych** (Dz. U. z 2004 r. nr 212, poz. 2153).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków** (Dz. U. z 2004 r. nr 30, poz. 259).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków i przedmiotów o cechach zabytków za granicę** (Dz. U. z 2011 r. nr 89, poz. 510).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych** (Dz. U. z 2004 r. nr 71, poz. 650).

Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:

- **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (t. j. Dz. U. z 2019 r. poz. 917), która określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nienastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami” (art. 1).

- **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 574 ze zm.), która mówi, że biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- **Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (t. j. Dz. U. z 2019 r. poz. 553).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

GPOnZ jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się GPOnZ połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

GPOnZ w swoich działaniach programowych nawiązuje do polityki krajowej szczególnie w zakresie poprawy stanu zabytków poprzez przekazywanie środków z budżetu gminy, wykorzystywania dziedzictwa kulturowego w promocji gminy, poprawy przepływu informacji pomiędzy gminą, organami ochrony zabytków oraz mieszkańcami, a także udostępnianiem informacji o zasobie zabytkowej gminy. Ważnym elementem jest również wspieranie działań z zakresu utrzymywania lokalnych tradycji kulturowych oraz wprowadzenie elementów lokalnego dziedzictwa do procesu edukacji oraz działań kulturalnych.

- **Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami**

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami został przyjęty uchwałą nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r.

Głównym celem projektu Krajowego Programu jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami, który w okresie 4 lat realizowany będzie we współpracy z państwowymi instytucjami kultury i organami administracji publicznej poprzez trzy cele szczegółowe, podzielone na kierunki działania, tj.:

Cel szczegółowy 1: „Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego”, podzielony na kierunki działania:

1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym;
2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym;

Cel szczegółowy 2: „Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami”, podzielony na kierunki działania:

1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami;
2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego;

Cel szczegółowy 3: „Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa”, podzielony na kierunki działania:

1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa i jego wartości;

2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

• **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 wraz z Uzupełnieniem na lata 2004 – 2020**

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 została przyjęta przez Radę Ministrów dnia 21 września 2004 r., rozwinięta w 2005 r., poprzez przygotowane przez Ministerstwo Kultury uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020, jest podstawowym dokumentem rządowym, w którym w oparciu o rzetelną analizę podjęto próbę określenia zasad polityki kulturalnej państwa w warunkach rynkowych. Stanowi ona podstawę do dalszych systemowych rozwiązań w dziedzinie kultury. Misją tej strategii jest „zrównoważony rozwój kultury, jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całość historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”.

Uznając kulturę za jeden z podstawowych czynników rozwoju regionów zapisano w strategii następujące priorytety:

- wzrost efektywności zarządzania kulturą,
- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,
- wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury,
- poprawa warunków działalności artystycznej,
- efektywna promocja twórczości,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,
- zmniejszenie luki cywilizacyjnej przez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020 wprowadza programy operacyjne służące realizacji strategii. Jednym z nich jest Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

W programie wyróżnione zostały dwa komplementarne priorytety:

- rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych oraz rozwój kolekcji muzealnych. Podstawowym celem priorytetu jest poprawa stanu zachowania zabytków, kompleksowa ich rewaloryzacja, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę,
- zadania związane z zakupami dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, zakupami starodruków i archiwaliów, konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wspieraniu rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych.

• **Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)**

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (SOR) została przyjęta przez Radę Ministrów uchwałą nr 8 z dnia 14 lutego 2017 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej uchwałą Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r.

SOR jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa. W jednolitym systemie programowym przedstawia cele do realizacji w horyzoncie roku 2020 i 2030, określa wskaźniki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągnięcia oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów SOR.

Głównym celem SOR jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

Zadania powiązane z obszarem ochrony zabytków zostały uwzględnione w następujących obszarach:

1). Obszar e-państwo – kierunek interwencji:

1. Budowa i rozwój e-administracji – orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe.

Wyznaczony projekt strategiczny:

Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej – kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć, jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

2). Kapitał ludzki i społeczny – kierunek interwencji:

4. Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej.

Działania do 2020 r.:

– Wzmacnianie potencjału instytucji kultury o szczególnym znaczeniu – wspieranie instytucji kultury, których wieloletnia działalność i tradycja mają szczególne znaczenie dla celów polityki państwa w obszarze kultury i których dorobek jest ważnym elementem budowania tożsamości kulturowej Polaków oraz narzędziem promocji Polski w świecie.

– Wypracowanie systemu wspierania rozwoju sektorów kreatywnych – stworzenie warunków dla rozwoju sektorów kreatywnych w Polsce, które wpłyną na rozwój całego ekosystemu wspierania kultury.

Działania do 2030 r.:

– Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego – wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmacniania kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).

– Wzmacnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

• Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 została przyjęta przez Radę Ministrów uchwałą nr 104 z dnia 18 czerwca 2013 r. Jest jedną z dziewięciu tzw. strategii zintegrowanych, służących wdrożeniu SRK 2020. Jako cel główny wskazano w niej wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski, w którego ramach określono cztery cele szczegółowe. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można czwarty z celów „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, a zwłaszcza jego priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej”. Wytyczone tutaj kierunki działań to:

4.1.1. Tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.

4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.

4.1.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Walory i potencjał tkwiący w dziedzictwie kulturowym są postrzegane w strategii, jako „kluczowy element potencjału kulturowego”, a tym samym jedna z „szans rozwojowych dla całego społeczeństwa”. W strategii podnosi się także kwestię znaczenia aktywnej partycypacji społecznej w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

• Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030 została przyjęta przez Radę Ministrów uchwałą nr 239 z dnia 13 grudnia 2011 r. Jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Koncepcja ta kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego. W znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu,
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżimie ochronnym,
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich,
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, pokolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Przy sporządzaniu GPOnZ uwzględniono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy wynikające z dokumentów na poziomie:

- **wojewódzkim:** Strategia rozwoju kultury w województwie śląskim na lata 2006 – 2020, Strategia rozwoju województwa śląskiego na lata 2000 – 2020, Strategia rozwoju województwa śląskiego „Śląskie 2020+”, Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie śląskim na lata 2018 – 2021, Plan zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego, Strategia rozwoju kultury w województwie śląskim na lata 2006 – 2020;
- **powiatowym:** Aktualizacja Strategii Rozwoju Powiatu Będzińskiego na lata 2009 – 2020.

GPOnZ jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich i powiatowych dokumentach programowych oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy Bobrowniki.

Dokumenty opracowane na poziomie województwa i powiatu:

- **Strategia rozwoju kultury w województwie śląskim na lata 2006 – 2020**

Strategia rozwoju kultury w województwie śląskim na lata 2006 – 2020 została uchwalona przez Sejmik Województwa Śląskiego dnia 28 sierpnia 2006 r. Jest to dokument, który określa cele strategiczne rozwoju kultury wraz z kierunkami działań.

W strategii wyznaczono cztery cele strategiczne:

Cel I. Wzrost kompetencji potrzebnych do: uczestnictwa w kulturze, efektywnego zarządzania kulturą twórczości artystycznej w warunkach gospodarki rynkowej.

Cel II. Wzrost poziomu uczestnictwa w kulturze (biernego – w roli odbiorców treści kulturowych i czynnego – w roli twórców treści kulturowych).

Cel III. Upowszechnianie i zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu (materialnego i niematerialnego) oraz jego lepsze wykorzystywanie do celów turystycznych.

Cel IV. Tworzenie lepszych warunków dla rozwoju środowisk twórczych i wykorzystywanie ich kreatywności.

Dla celu III, najważniejszego pod względem ochrony obiektów zabytkowych, ustalono następujące kierunki działań:

- rozpoznawanie zasobów dziedzictwa kulturowego oraz prowadzenie projektów badawczych na jego temat;
- inwentaryzowanie dziedzictwa kulturowego;
- popularyzacja dziedzictwa kulturowego (w tym z użyciem najnowszych technik);
- rewitalizacja i renowacja obiektów zabytkowych;
- rewitalizacja obiektów i terenów przemysłowych znajdowanie dla nich nowych funkcji;
- wykorzystywanie dziedzictwa kulturowego regionu na potrzeby turystyki (promocja – tworzenie produktów turystyki kulturowej);
- tworzenie zasobów dziedzictwa kulturowego regionu.

• **Strategia rozwoju województwa śląskiego „Śląskie 2020+”**

Strategia rozwoju województwa śląskiego „Śląskie 2020+” została przyjęta uchwałą nr IV/38/2/2013 przez Sejmik Województwa Śląskiego z dnia 1 lipca 2013 r. Strategia ta stanowi aktualizację dokumentu pn. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „ŚLĄSKIE 2020”, przyjętego uchwałą nr III/47/1/2010 przez Sejmik Województwa Śląskiego w dniu 17 lutego 2010 r.

Wizja rozwoju województwa śląskiego w perspektywie 2020+: Województwo śląskie będzie regionem zrównoważonego i trwałego rozwoju stwarzającym mieszkańcom korzystne warunki życia w oparciu o dostęp do usług publicznych o wysokim standardzie, o nowoczesnej i zaawansowanej technologicznie gospodarce oraz istotnym partnerem w procesie rozwoju Europy wykorzystującym zróżnicowane potencjały terytorialne i synergię pomiędzy partnerami procesu rozwoju.

Na podstawie określonej wizji rozwoju wykraczającej poza horyzont czasowy strategii, wyznaczono obszary priorytetowe, cele strategiczne i cele operacyjne, a następnie określono kierunki działań do roku 2020.

Wyznaczone strategiczne cele rozwojowe:

Cel I – Województwo śląskie regionem nowoczesnej gospodarki rozwijającej się w oparciu o innowacyjność i kreatywność;

Cel II – Województwo śląskie regionem o wysokiej jakości życia opierającej się na powszechnej dostępności do usług publicznych o wysokim standardzie;

Cel III – Województwo śląskie regionem atrakcyjnym i funkcjonalnej przestrzeni;

Cel IV – Województwo śląskie regionem otwartym będącym istotnym partnerem rozwoju Europy.

W ramach celu strategicznego III znalazły się kierunki służące wysokiemu poziomowi ładu przestrzennego i efektywnego wykorzystania przestrzeni, a wśród nich jeden, mający bezpośredni związek z opieką nad dziedzictwem kulturowym: „Przywracanie pozycji lub nadawanie nowych funkcji obiektom zabytkowym oraz symbolicznym w życiu społeczności lokalnych”.

• **Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie śląskim na lata 2018 – 2021**

Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie śląskim na lata 2018 – 2021 został przyjęty uchwałą nr V/50/14/2018 przez Sejmik Województwa Śląskiego dnia 19 marca 2018 r. Program ten jest czwartym Programem opieki nad zabytkami w województwie śląskim. Pierwszy program obejmował lata 2006 – 2009, następnie opracowano jego aktualizację – na lata 2010 – 2013 i 2014 – 2017.

Przedmiotem Programu są wszystkie obiekty zabytkowe niezależnie od form ochrony, jakimi są objęte. Program obejmuje obszar województwa śląskiego w granicach administracyjnych. Głównym celem Programu jest poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych, a także włączenie zabytków w procesy rozwoju gospodarczego i społecznego województwa, z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju. Program określa warunki włączania obiektów zabytkowych w procesy gospodarczego rozwoju województwa przy pomocy zróżnicowanych podmiotów gospodarczych.

W Programie sformułowano następującą misję: Harmonijny krajobraz kulturowy oraz autentyczność materialnego i niematerialnego dziedzictwa jest czynnikiem budowy kapitału

społecznego i rozwoju gospodarczego województwa oraz promocji regionu w kraju i na świecie.

Aby misja ta została zrealizowana, konieczne jest podjęcie działań związanych i z materią zabytków i kompetencją społeczną. Temu służą wyróżnione dwa cele strategiczne programu:

Cel strategiczny I – Zachowanie dziedzictwa kulturowego i włączenie go w procesy gospodarcze.

Cel strategiczny II – Kształtowanie pozytywnych postaw społeczeństwa wobec dziedzictwa kulturowego regionu.

Dla pierwszego celu strategicznego sformułowano trzy cele operacyjne:

Cel operacyjny I.1 – Ustalenie potencjału zasobów zabytkowych województwa.

Cel operacyjny I.2 – Budowa systemu zarządzania zabytkami województwa.

Cel operacyjny I.3 – Włączenie zabytków w procesy gospodarcze.

Dla drugiego celu strategicznego sformułowano dwa cele operacyjne:

Cel operacyjny II.1 – Upowszechnianie wiedzy o zabytkach oraz sposobach opieki nad zabytkami.

Cel operacyjny II.2 – Aktywizacja społeczności lokalnych na rzecz opieki nad zabytkami.

Do realizacji celów wyznaczono kierunki działań.

• **Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+**

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+ został przyjęty uchwałą nr V/26/2/2016 przez Sejmik Województwa Śląskiego dnia 29 sierpnia 2016 r. Niniejszy dokument powstał w wyniku przeprowadzonej w 2013 – 2016 r. aktualizacji Planu z 2004 r. wraz z jego częściową zmianą z 2010 r.

Plan poprzez jego ścisłe powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+” stanowi kluczowy element zintegrowanego planowania strategicznego. Plan 2020+ określa podstawowe elementy układu przestrzennego, ich zróżnicowanie i wzajemne relacje. Cele polityki przestrzennej województwa określone w Planie 2020+ dotyczą gospodarczego wzrostu i innowacyjności, metropolizacji, zapewnienia spójności społecznej i ekonomicznej oraz ochrony naturalnych zasobów środowiska i kształtowania krajobrazów kulturowych.

W Planie omówiono bardzo szczegółowo obszar ochrony krajobrazów kulturowych. Województwo śląskie jest obszarem o wyjątkowym, zróżnicowanym i bogatym dziedzictwie kulturowym. Zasoby dziedzictwa kulturowego, zarówno materialne, jak i niematerialne, mają szczególne znaczenie w zachowaniu tożsamości regionu, kształtowaniu atrakcyjności gospodarczej i turystycznej województwa. Specyficznym dziedzictwem okresu industrializacji (od XVIII do XX w.), podkreślającym odrębność i wyjątkowość krajobrazu kulturowego regionu, są historyczne obiekty i zespoły zabudowy związane z górnictwem węgla kamiennego, wydobywaniem i przetwórstwem metali kolorowych, jak kopalnia cynku i srebra oraz hutnictwem żelaza.

Wśród wyznaczonych celów polityki przestrzennej województwa, cel 3 jest ściśle związany z dziedzictwem kulturowym regionu:

3. Przestrzeń – zrównoważone wykorzystywanie zasobów środowiska naturalnego i kulturowego.

Dla powyższego celu przyjęto następujące kierunki polityki przestrzennej:

- 3.1. Ochrona zasobów środowiska.
- 3.2. Kształtowanie krajobrazów kulturowych w obszarach miejskich.
- 3.3. Kształtowanie krajobrazów kulturowych w obszarach wiejskich.

Wskazano między innymi kierunek działania:

Kierunek 3.2. Kształtowanie krajobrazów kulturowych w obszarach miejskich:

- kształtowanie atrakcyjnych terenów mieszkaniowych o wysokiej jakości rozwiązań urbanistyczno-architektonicznych;
- kreowanie przestrzeni publicznych umożliwiających wspólne spędzanie czasu i integrację społeczności lokalnych;
- zachowanie tożsamości kulturowo-krajobrazowej, w tym zachowanie identyfikatorów krajobrazu, charakterystycznych dla danego obszaru wraz z ich adaptacją do nowych funkcji;
- kształtowanie terenów zieleni miejskiej pełniących funkcje rekreacyjne, zdrowotne, estetyczne i przyrodnicze;
- kształtowanie systemu zielonych pierścieni wokół miast w oparciu o lasy, parki i tereny otwarte;
- rewitalizacja zdegradowanej tkanki miejskiej;
- rekultywacja, rewitalizacja i kształtowanie terenów zdegradowanych (w tym przemysłowych, powojkowych, pokolejowych) z wykorzystaniem ich na tereny o funkcjach komercyjnych i publicznych (ekologicznych, turystycznych, kulturowych, usługowych i społeczno-gospodarczych);
- gospodarowanie wodami opadowymi ukierunkowane na spowolnienie odpływu ze zlewni (system mikro – i małej retencji).

• **Strategia rozwoju kultury w województwie śląskim w latach 2006 – 2020**

Strategia rozwoju kultury w województwie śląskim na lata 2006 – 2020 została przyjęta przez Sejmik Województwa Śląskiego 28 sierpnia 2006 r. Dokument zawiera wizje, pola i cele strategiczne oraz kierunki działań w obszarze kultury w województwie śląskim.

Przekonanie o roli kultury dla rozwoju województwa było powodem opracowania Strategii. Kultura jest bowiem nie tylko jednym z kluczowych obszarów życia społecznego – buduje społeczność świadomą swojej tożsamości, kreatywną i otwartą, lecz także stymuluje rozwój gospodarczy – zwiększa atrakcyjność regionu dla jego mieszkańców, inwestorów i turystów, tworzy nowe miejsca pracy w turystyce i usługach okołoturystycznych, w dynamicznie rozwijających się przemysłach kultury.

Opieka nad kulturą i ochrona jej dóbr jest obowiązkiem administracji publicznej wszystkich szczebli. Zadanie to wykonywane jest przez tworzenie własnych jednostek organizacyjnych – instytucji kultury – wykonujących w imieniu państwa to zadanie lub przez zlecenie go innym podmiotom. Instytucją odpowiedzialną za wdrażanie Strategii jest Zarząd Województwa Śląskiego, który wykonuje zadania przy pomocy odpowiednich wydziałów Urzędu Marszałkowskiego, w tym wypadku Wydział Kultury.

Wyznaczona wizja – Województwo śląskie to:

1. Region zróżnicowany kulturowo, harmonijnie łączący elementy odmiennej tradycji i tożsamości kulturowej, które wynikają z odniesień narodowych oraz specyfiki regionów;

2. Region, w którym kultura odzwierciedla i kształtuje podstawowe cnoty obywatelskie (uczciwość, odpowiedzialność, pracowitość, umiejętność społecznej współpracy, otwartość) wpływając pozytywnie na jakość kapitału społecznego;
3. Region, w którym kultura jest istotnym elementem rozwoju gospodarczego, zwiększającym konkurencyjność ekonomiczną województwa, dającym szansę na rozkwit społeczno-ekonomiczny, a w efekcie poprawiającym jakość życia jego mieszkańców;
4. Region, w którym w sposób innowacyjny wykorzystuje się potencjał twórczy środowiska artystycznego do jakościowej poprawy przestrzeni publicznej, w tym instytucji użyteczności publicznej.

Na podstawie diagnozy oraz analizy bilansu strategicznego – relacji pomiędzy uwarunkowaniami wewnętrznymi i zewnętrznymi czynnikami, ustalono w obrębie pól strategicznych cztery podstawowe cele i odpowiadające im działania ukierunkowane na osiągnięcie założonej wizji.

Pole strategiczne: Kompetencje kulturowe.

Cel strategiczny 1: Wzrost kompetencji potrzebnych do (1) uczestnictwa w kulturze [odbiorcy] (2) efektywnego zarządzania kulturą [animatorzy kultury] i (3) twórczości artystycznej w warunkach gospodarki rynkowej [twórcy].

Kierunki działania:

- 1.1. Tworzenie i realizacja programów edukacji kulturowej/edukacji w zakresie kształtowania kompetencji kulturowych;
- 1.2. Edukacja w zakresie zarządzania kulturą - prowadzenie prac badawczych, kształcenie menedżerów kultury;
- 1.3. Edukacja środowisk twórczych (do skutecznego radzenia sobie w nowych warunkach organizacyjno-prawnych);

Pole strategiczne: Dostęp do kultury.

Cel strategiczny 2: Wzrost poziomu uczestnictwa w kulturze (biernego – w roli odbiorców treści kulturowych i czynnego – w roli twórców treści kulturowych).

Kierunki działania:

- 2.1. Zwiększenie i ułatwienie dostępu do uczestnictwa w kulturze;
- 2.2. Budowa nowych obiektów kulturalnych i poprawa stanu istniejących obiektów kultury;
- 2.3. Poszukiwanie atrakcyjnych sposobów upowszechniania treści kulturowych;
- 2.4. Wspieranie programów współpracy ponadregionalnej;
- 2.5. Poprawa informacji i promocji kulturalnej;
- 2.6. Wspieranie rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego.

Pole strategiczne: Dziedzictwo kulturowe.

Cel strategiczny 3: Upowszechnianie i zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu (materialnego i niematerialnego) oraz jego lepsze wykorzystywanie do celów turystycznych.

Kierunki działania:

- 3.1. Rozpoznawanie zasobów dziedzictwa kulturowego oraz prowadzenie projektów badawczych na jego temat;
- 3.2. Inwentaryzowanie dziedzictwa kulturowego;
- 3.3. Popularyzacja dziedzictwa kulturowego (w tym z użyciem najnowszych technik);
- 3.4. Rewitalizacja i renowacja obiektów zabytkowych;

3.5. Rewitalizacja obiektów i terenów przemysłowych i znajdowanie dla nich nowych funkcji;

3.6. Wykorzystywanie dziedzictwa kulturowego regionu na potrzeby turystyki (promocja, tworzenie produktów turystyki kulturowej);

3.7. Tworzenie zasobów dziedzictwa kulturowego regionu;

Pole strategiczne: Treści kulturowe

Cel strategiczny 4: Tworzenie lepszych warunków dla rozwoju środowisk twórczych i wykorzystywanie ich kreatywności.

Kierunki działania:

4.1. Tworzenie warunków oraz instrumentów umożliwiających twórcze działania;

4.2. Rozwój szkolnictwa artystycznego i projektowego;

4.3. Rozwój współpracy środowisk twórczych z biznesem i jego otoczeniem;

4.4. Wspieranie rozwoju wzornictwa przemysłowego i sztuki użytkowej;

4.5. Podnoszenie wartości estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej oraz obiektów użyteczności publicznej.

• Aktualizacja Strategii Rozwoju Powiatu Będzińskiego na lata 2009 – 2020

Aktualizacja Strategii Rozwoju Powiatu Będzińskiego na lata 2009 – 2020 została przyjęta uchwałą nr XXXVI/507/2014 przez Radę Powiatu z dnia 26 czerwca 2014 r.

Strategia podkreśla walory turystyczne, do których należą liczne zabytki na ziemi będzińskiej jak i wiele atrakcji przyrodniczych (Wzgórze Zamkowe, Góra „Dorotka”, kompleksy parkowe, zabytkowe dwory, architektura drewniana, liczne szlaki turystyczne, zbiorniki i szlaki wodne).

Rozwój turystyki jest jednym z głównych priorytetów w strategiach rozwoju samorządów gminnych, opartych na wykorzystaniu posiadanych walorów, niewielkiej odległości od stolicy województwa oraz największych miast regionu, bardzo dobremu połączeniu drogowemu oraz bliskości lotniska w Pyrzowicach.

Jeden z priorytetów Strategii zakłada zwiększenie efektywności ochrony środowiska i rewitalizacji obszarów zdegradowanych.

W roku 2020 Powiat Będziński będzie:

- nowoczesnym organizmem społecznym, w pełni zaspokajającym potrzeby zarówno własnej wspólnoty, jak i osób przybywających z zewnątrz,
- rozwiniętym gospodarczo regionem dzięki wykorzystaniu osiągnięć nauki i techniki, dysponującym bogatą i dostępną infrastrukturą techniczną i społeczną,
- zawdzięczającym swój dobrobyt świadomości obywatelskiej, samorządności i przedsiębiorczości mieszkańców oraz poszanowaniu środowiska i dorobku dziedzictwa kulturowego.

W Strategii wyznaczono cztery obszary priorytetowe dla rozwoju powiatu będzińskiego i przypisano im cele strategiczne. Wśród każdego obszaru priorytetowego wyznaczone zostały główne cele strategiczne oraz cele operacyjne i działania.

W obszarze ochrony zabytków wskazano na:

CEL STRATEGICZNY II.2.: ATRAKCYJNA PRZESTRZEŃ KULTURALNA.

Cel operacyjny II.2.1. Poszerzanie oferty kulturalnej.

Działanie II.2.1.1. Inicjowanie oraz organizowanie przedsięwzięć kulturalnych na terenie powiatu.

Działanie II.2.1.2. Budowanie i rozwój tożsamości lokalnej mieszkańców powiatu.

Działanie II.2.1.3. Promocja wspólnej marki turystycznej.

CEL STRATEGICZNY III.1: SPRAWNA I EFEKTYWNA INFRASTRUKTURA.

Cel operacyjny III.1.2. Rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej i kulturalnej.

Działanie III.1.2.1. Rozwój bazy infrastruktury turystyczno-informacyjnej.

Działanie III.1.2.2. Rozwój infrastruktury kulturalnej powiatu.

Działanie III.1.2.3. Promowanie istniejących i wytyczanie nowych szlaków turystycznych.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami obowiązującymi na poziomie gminy

GPOnZ zgodny jest z następującymi dokumentami:

- **Strategia Rozwoju Gminy Bobrowniki do roku 2020**

Strategia Rozwoju Gminy Bobrowniki do roku 2020 została przyjęta uchwałą nr XLIV/560/14 Rady Gminy Bobrowniki z dnia 11 września 2014 r.

Strategia to plan długofalowych działań władz i członków społeczności, zmierzających do jak najpełniejszego zmaterializowania nakreślonej w niej wizji.

Głównym przesłaniem Strategii jest trwały i zrównoważony rozwój gminy, poprzez pełniejsze zaspokojenie potrzeb obecnego i przyszłych pokoleń jego mieszkańców oraz rozważne wykorzystywanie i umacnianie jej zasobów (społecznego, przyrodniczego, kulturowego i ekonomicznego).

W Strategii wyznaczono dwa cele strategiczne wraz z celami operacyjnymi. Poniżej wskazano te, które związane są pośrednio z obszarem dziedzictwa kulturowego:

C 1. Tworzenie kompleksowych, różnorodnych produktów turystycznych, na bazie podstawowych zasobów, jakimi są walory naturalne gminy, z uwzględnieniem wiodącej pod tym względem roli parku rogoźnickiego.

C.1.2. Prowadzenie działań w zakresie uregulowań prawnych, zachowania ładu przestrzennego, uregulowania spraw gospodarki odpadami, w celu efektywnego tworzenia produktów turystycznych oraz budowy wizerunku gminy, jako gminy turystycznej.

C.1.3. Przygotowanie całościowej oferty turystycznej gminy.

C.1.4. Powołanie zespołu lokalnych ekspertów, miłośników regionu, biznesmenów do opracowania i opiniowania projektów służących rozwojowi turystyki w gminie.

C.1.5. Stworzenie mechanizmów wymiany informacji i współpracy pomiędzy gminą a innymi podmiotami w zakresie prowadzonych działań w turystyce w celu ich koordynacji oraz uzyskania efektu synergii wynikającego ze wspólnych działań i łączenia ofert.

C.1.6. Opracowanie strategii promocji gminy.

C.1.7. Prowadzenie szerokich działań edukacyjnych w zakresie prowadzenia działalności turystycznej w celu przekazania mieszkańcom wiedzy i umiejętności bycia przedsiębiorcami w sferze turystyki.

C.1.8. Poprawa stanu i efektywności wykorzystania materialnych śladów dziedzictwa kulturowego.

Cele operacyjne i taktyczne wspólne dla celów strategicznych 1 i 2:

C.3.3. Tworzenie systemu zachęt dla partnerów lokalnych do realizacji nowych funkcji na terenach i w obiektach o wartości historycznej i kulturowej.

C.3.4. Wspieranie adaptacji obiektów i przestrzeni publicznej dla celów działalności artystycznej i rozrywkowej (miejsca integracji, pokazów, popisów, imprez).

• **Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Bobrowniki na lata 2017 – 2023**

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Bobrowniki na lata 2017 – 2023 został przyjęty uchwałą XXXIV/385/17 Rady Gminy Bobrowniki z dnia 16 listopada 2017 r.

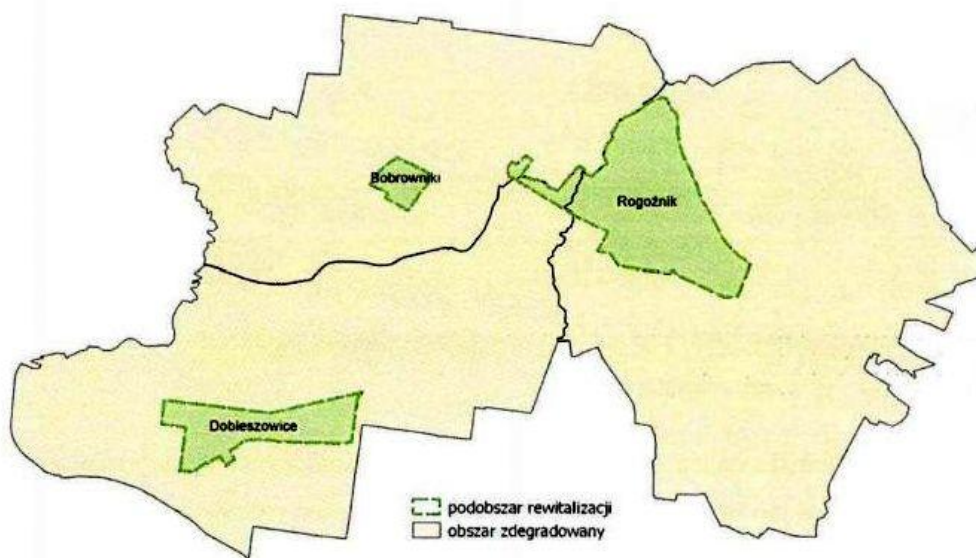
Program Rewitalizacji stanowi spójny dokument strategiczny mający na celu wyprowadzenie ze stanu kryzysowego najbardziej zdegradowanego obszaru gminy poprzez przedsięwzięcia kompleksowe (uwzględniające aspekt społeczny, techniczny, gospodarczy, środowiskowy i funkcjonalno-przestrzenny), skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany.

Analiza obszaru wskazanego do rewitalizacji została przeprowadzona w oparciu o ankietyzację mieszkańców. Zdecydowana większość ankietowanych uważa, że największym atutem gminy są walory przyrodnicze (72,19%). Gorzej oceniana jest oferta turystyczna (22,99%), kulturalna (21,39%) oraz atrakcyjność obszaru dla inwestorów (20,86%). Najmniejsza ilość ankietowanych wskazała infrastrukturę (13,31%) oraz walory historyczne tego obszaru (10,70%).

Obszar rewitalizacji został wyznaczony w oparciu o diagnozę zjawisk kryzysowych w sferach: społecznej, gospodarczej, technicznej, środowiskowej i funkcjonalno-przestrzennej, w tym analizy wskaźnikowej i jakościowej, a także na podstawie opinii interesariuszy uzyskanych w toku konsultacji społecznych oraz badania ankietowego, w którym wskazywane były obszary, które ze względu na swój potencjał rozwojowy powinny zostać objęte działaniami rewitalizacyjnymi.

Łącznie, obszar rewitalizacji zajmuje całkowitą powierzchnię 1,94 km², co stanowi 3,77% całkowitej powierzchni Gminy, oraz zamieszkiwany jest przez 3 166 osób, czyli 27,10% wszystkich mieszkańców. Obszar rewitalizacji stanowią trzy podobszary: „Rogoźnik”, „Dobieszowice” oraz „Bobrowniki”.

Rys. nr 1. Mapa obszaru rewitalizacji i podobszarów rewitalizacji na tle obszaru zdegradowanego gminy Bobrowniki (źródło: Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Bobrowniki na lata 2017 – 2023)

Po przeprowadzeniu analizy, która uwzględniła opinie mieszkańców wyrażone w trakcie konsultacji społecznych, określono potrzeby rewitalizacyjne, wśród których wskazano na potrzeby związane pośrednio z dziedzictwem kulturowym gminy:

- zagospodarowanie terenów zielonych w gminie pod kątem rekreacji oraz modernizacja istniejących już obiektów kulturalnych i użyteczności publicznej,
- rozszerzenie oferty kulturalno-rekreacyjnej skierowanej do mieszkańców.

Podobszar rewitalizacji „Dobieszowice” obejmuje fragment sołectwa Dobieszowice, który jest istotny dla całej gminy ze względu na pełnienie funkcji kulturalnej — znajduje się tam między innymi zabytkowy dworek.

W Programie sformułowano jeden cel główny, oraz trzy cele strategiczne. W obszarze dziedzictwa kulturowego można wskazać następujące działania oraz projekty:

- utworzenie obiektu do organizacji imprez kulturalnych oraz zawodów sportowych;
- poprawa stanu zagospodarowania i estetyki przestrzeni publicznych;
- budowa Centrum Kultury i Sportu w Rogoźniku;
- termomodernizacja zabytkowego dworu w Dobieszowicach - w ramach przedsięwzięcia planuje się: termomodernizację budynku, wymianę źródła ciepła, zastosowanie efektywnego energetycznie i odnawialnego rozwiązania, odwilgocenie ścian, docieplenie stropu oraz ścian technologią dopuszczoną w obiektach zabytkowych oraz wymianę okien i drzwi;
- remont budynku amfiteatru w Rogoźniku z przeznaczeniem na Centrum Usług Społecznych.

• **Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych**

Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych gminy Bobrowniki został opracowany w 2005 r.

Plan został opracowany zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Zgodnie z przepisami Plan aktualizowany jest co roku.

Ochrona zabytków, na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych,

zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem.

• **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Bobrowniki**

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Bobrowniki został przyjęty uchwałą nr XII/116/11 Rady Gminy Bobrowniki z dnia 27 października 2011 r.

Studium jest narzędziem koordynacyjnym wszystkich planów, decyzji i przedsięwzięć na obszarze gminy. Nadal studium nie jest przepisem gminnym i nie stanowi podstawy prawnej do wydawania decyzji administracyjnych. Jest po prostu sterownikiem rozwoju przestrzeni gminy, poprzez ustanowienie ram dla przyszłych planów i decyzji przestrzennych.

Studium nie jest aktem prawa miejscowego, jednak jego ustalenia są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu planów miejscowych.

Obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

W Studium uwzględnia się w szczególności ochronę:

- zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru oraz ich otoczenie,
- innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnych ewidencjach np. obiektów o walorach architektonicznych, budowlanych, przemysłowych i obronnych, parków, ogrodów, cmentarzy, krzyży przydrożnych, kapliczek, itp.
- parków kulturowych oraz proponuje się, w zależności od potrzeb strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone w planie miejscowym ustalenia obejmujące ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Zasady kształtowania przestrzeni kulturowej.

- zachowanie przebiegów głównych historycznych ulicy gminy i miasta wraz z ich pierzejami (utrzymanie, w miarę możliwości, pierwotnych szerokości ulic),
- zachowanie linii zabudowy poprzez utrzymanie istniejących budynków i uzupełnienie luk budowlanych nową zabudową,
- uporządkowanie układów przestrzennych poprzez wyburzenie bezwartościowych obiektów współczesnych o niedostosowanych formach i skali (między innymi rejon kościołów w Siemoni i w Sączowie) oraz planowe zagospodarowanie terenu,
- ograniczenie rozwoju wielkokubaturowej zabudowy, preferowanie niskiej zabudowy mieszkaniowej w obrębie historycznie ukształtowanych dróg,
- uporządkowanie struktury osadniczej, planowe kształtowanie zabudowy gminy.

Zasady kształtowania architektury obiektów. Wprowadza się następujące zasady kształtowania architektury obiektów:

- ochrona obiektów wpisanych do rejestru zabytków według zasad, którym podlegają;
- zachowanie obiektów zabytkowych na terenie gminy, wszelkie działania związane z ich konserwacją, modernizacją, adaptacją, zawrzeć w planie miejscowym;
- należy modernizować zabytkowe budynki w celu podniesienia standardu życia mieszkańców;

- nowa zabudowa lokalizowana w sąsiedztwie obiektów zabytkowych winna utrzymywać historyczne linie zabudowy i podziały parcelacyjne, gabaryty budynków zabytkowych (wysokość, kształt dachu); jej architektura winna harmonizować z zabytkowym otoczeniem, nie będąc jednocześnie ślepym naśladownictwem form historycznych;
- należy stosować odpowiednie, wysokiej klasy materiały budowlane (pokrycie dachów dachówką ceramiczną, stolarka okienna i drzwiowa indywidualna, drewniana – z dopuszczeniem pcv, pod warunkiem zachowania rozmiarów i wyglądu stolarki pierwotnej, naturalny kamień, cegła, tynk gładki) – należy opracować przykładowe projekty nowej zabudowy i rozbudowy obiektów starych, adaptacji i lokalizacji obiektów gospodarczych oraz garaży – mając na celu przystosowanie istniejącej zabudowy do współczesnych wymogów, przy zachowaniu historycznego, jednolitego charakteru zabudowy;
- likwidacja przyłączy instalacji elektrycznej na elewacjach, szafki na główne zawory powinny być zaprojektowane indywidualnie – ich lokalizację i wygląd uzgodnić z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;
- należy opracować i przyjąć jako obowiązujące rozwiązania typu ogrodzeń i małej architektury w celu uzyskania jakości estetycznej i dostosowanie ich do lokalnej tradycji,
- wykonanie kart ewidencyjnych obiektów i zespołów zabytkowych, zwłaszcza budownictwa drewnianego skazanego na zagładę;
- przed ewentualnymi rozbiórkami obiektów pod ochroną konserwatorską wykonać należy inwentaryzację architektoniczną i fotograficzną.

Wyznaczone strefy ochrony konserwatorskiej w poszczególnych sołectwach gminy

Na terenie sołectwa Bobrowniki:

Strefa B - ochrony konserwatorskiej zachowanych elementów zabytkowych. Podlega rygorom w zakresie utrzymania zasadniczych elementów rozplanowania istniejącej substancji zabytkowej oraz dostosowanie do niej charakteru i skali nowej. Obejmuje rejon cmentarza rzymskokatolickiego w Bobrownikach przy ulicy Cmentarnej – w granicach ogrodzenia. Elementami stanu zachowania są: układ cmentarza, zachowane nagrobki i zieleń.

Działania:

- zachowanie układu cmentarza,
- zachowanie istniejącej zieleni,
- konserwacja najcenniejszych nagrobków,
- uporządkowanie porterów.

Strefa W - ochrony archeologicznej. Obejmuje rejon odkrytej osady średniowiecznej.

Działania:

- wszelkie prace ziemne winny być prowadzone pod nadzorem archeologicznym i w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Na terenie sołectwa Dobieszowice:

Strefa W - ochrony archeologicznej. Obejmuje rejon osad średniowiecznych.

Działania:

- wszelkie prace ziemne powinny być uzgodnione z wojewódzkim konserwatorem zabytków i prowadzone pod nadzorem archeologicznym.

Na terenie sołectwa Myszkowice:

Strefa B - ochrony konserwatorskiej podlega rygorom w zakresie utrzymania zasadniczych elementów rozplanowania istniejącej substancji zabytkowej oraz dostosowanie do nie charakteru i skali nowej zabudowy. Obejmuje rejon dawnego dworu i folwarku od południa ulicą Nowowiejską, od północy linią ulicy Strażackiej, Elementami stanu zachowania są:

- układ folwarku,
- zachowane zabudowania gospodarcze,
- piwnice dawnego dworu, na których posadowiony jest nowy budynek mieszkalny,
- mur folwarczny chroniony prawnie,
- kapliczki stanowiące element historycznego układu - kapliczka przy ulicy Zwycięstwa - chroniona prawnie.

Działania:

- wskazane jest przeprowadzenie badań archeologicznych i architektonicznych ustalających datę powstania założenia (szczeliny strzelnicze w piwnicy i mur wskazują, że mogło być to założenie obronne),
- konserwacja zachowanej zabudowy historycznej,
- uporządkowanie terenu i stopniowa likwidacja w miarę zużycia technicznego budynków dysharmonizujących, współcześnie zlokalizowanych na terenie zieleni, w celu przywrócenia właściwego otoczenia dla zabytkowych obiektów.

Strefę E – strefa ekspozycji od południa i północnego wschodu w kierunku folwarku w Myszkowicach.

Na terenie sołectwa Rogóżnik:

Strefa W – ochrony archeologicznej.

Działania:

- wszelkie prace ziemne powinny być uzgodnione z wojewódzkim konserwatorem zabytków i prowadzone pod nadzorem archeologicznym.

Na terenie sołectwa Sączów:

Strefa B – ochrony konserwatorskiej, podlega rygorom w zakresie utrzymania zasadniczych elementów rozplanowania istniejącej substancji zabytkowej oraz dostosowanie do niej charakteru i skali nowej zabudowy. Obejmuje rejon cmentarza rzymskokatolickiego usytuowany na wschód od kościoła parafialnego pod wezwaniem świętego Jakuba Apostoła w Sączowie. Granica strefy obejmuje cmentarz w ramach ogrodzenia. Elementami stanu zachowań są: układ cmentarza, zachowane nagrobki, kaplica, zieleń i ogrodzenie.

Działania:

- zachowanie układu cmentarza,
- zachowanie i konserwacja kaplicy cmentarnej i nagrobków,
- zachowanie istniejącej zieleni,
- uporządkowanie porterów.

Strefa E – strefę ekspozycji wyznacza się na południe i południowy-wschód od kościoła parafialnego pod wezwaniem świętego Jakuba Apostoła w Sączowie.

Działania:

- zakaz zabudowy w tym rejonie, w przypadku konieczności wprowadzenia nowej zabudowy należy wykonać studia widokowe na kościół.

Na terenie sołectwa Siemonia:

Strefa A – ochrony konserwatorskiej z bezwzględnym priorytetem wymogów konserwatorskich: Obejmuje teren wokół kościoła parafialnego pod wezwaniem Wszystkich Świętych ograniczony ulicami 1 Maja, Kościuszki i murem cmentarnym. Elementami stanu zachowania jest zabytkowy budynek kościoła oraz bezpośrednio jego otoczenie wraz zachowaną zielenią i ogrodzeniem.

Działania:

- zachowanie i konserwacja zabytkowego kościoła,
- zachowanie otoczenia i kompozycji założenia kościelnego,
- postulowany wpis kościoła do rejestru zabytków.

Strefa B – ochrony konserwatorskiej zachowanych elementów zabytkowych. Podlega rygorom w zakresie utrzymania zasadniczych elementów rozplanowania istniejącej substancji zabytkowej oraz dostosowanie do niej charakteru i skali nowej zabudowy. Obejmuje rejon cmentarza rzymskokatolickiego w Siemoni. Granica strefy obejmuje cmentarz w ramach ogrodzenia. Elementami stanu zachowania są: układ cmentarza, zachowane nagrobki, kaplica, zieleń i ogrodzenie.

Działania:

- zachowanie układu cmentarza,
- zachowanie i konserwacja kaplicy cmentarnej i nagrobków,
- zachowanie i pielęgnacja istniejącej zieleni, – uporządkowanie porterów.

Strefa E - strefę ekspozycji wyznacza się na wschód i południe od kościoła parafialnego pw. Wszystkich Świętych w Siemoni.

Działania:

- wskazane jest zlikwidowanie kubatur dysharmonizujących w tym rejonie i ograniczenie zabudowy w bezpośrednim sąsiedztwie kościoła – zabudowa w linii pierzei ulicy ograniczona do dwóch kondygnacji.

Strefa W - ochrony archeologicznej.

Działania:

- wszelkie prace ziemne winny być uzgadniane z wojewódzkim konserwatorem zabytków i prowadzone pod nadzorem archeologicznym.

Na terenie sołectwa Twardowice:

Strefa W - ochrony archeologicznej.

Działania:

- wszelkie prace ziemne winny być uzgadniane z wojewódzkim konserwatorem zabytków i prowadzone pod nadzorem archeologicznym.

• Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Bobrowniki

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków – miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m.in. przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W planach w szczególności:

1. Uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
2. Określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
3. Ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
4. Uwzględnia się ochronę:
  - zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
  - innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
  - parków kulturowych;
5. Uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
6. W zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Dlatego zgodnie z powyższym, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Bobrowniki, jako akty prawa miejscowego, stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. W obowiązujących planach ujęto zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Tabela nr 1. Spis obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Bobrowniki

BOBROWNIKI
<p>1. UCHWAŁA NR XXXVIII/486/14 RADY GMINY BOBROWNIKI z dnia 27 marca 2014 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Bobrowniki – sołectwo Bobrowniki.</p> <p>2. UCHWAŁA NR XXXVII/443/18 RADY GMINY BOBROWNIKI z dnia 26 lutego 2018 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Bobrowniki – fragment sołectwa Bobrowniki zmiana przeznaczenia pod zabudowę mieszkaniowo-usługową, działka nr: 2845/127.</p>
DOBIESZOWICE
<p>3. UCHWAŁA NR XLI/510/14 RADY GMINY BOBROWNIKI z dnia 29 maja 2014 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Bobrowniki – sołectwo Dobieszowice.</p> <p>4. UCHWAŁA NR XL/469/18 RADY GMINY BOBROWNIKI z dnia 24 maja 2018 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Bobrowniki – fragment</p>

sołectwa Dobieszowice (zmiana przeznaczenia pod zabudowę mieszkaniowo-usługową, działki przy ul.: Dworska, 27-go Stycznia).

5. UCHWAŁA NR XLI/493/18 RADY GMINY BOBROWNIKI z dnia 28 czerwca 2018 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Bobrowniki – fragment sołectwa Dobieszowice (zmiana przeznaczenia pod zabudowę mieszkaniowo-usługową, działki nr: 1535/2, 1535/4, 1535/5, 1535/6 przy ul. Młyńskiej).

MYSZKOWICE

6. UCHWAŁA NR XLI/511/14 RADY GMINY BOBROWNIKI z dnia 29 maja 2014 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Bobrowniki – sołectwo Myszkowice.

ROGOŹNIK

7. UCHWAŁA NR XLI/512/14 RADY GMINY BOBROWNIKI z dnia 29 maja 2014 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Bobrowniki – sołectwo Rogoźnik.

8. UCHWAŁA NR XL/470/18 RADY GMINY BOBROWNIKI z dnia 24 maja 2018 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Bobrowniki – fragment sołectwa Rogoźnik, (zmiana przeznaczenia pod zabudowę mieszkaniowo-usługową działki przy ul.: 11 Listopada (Buczyna), Narutowicza, Podmieście, Szkolna, Kościuszki/Parkowa/Fabryczna, Os. Robotnicze).

Rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Śląskiego:

stwierdzenie nieważności uchwały w zakresie ustaleń dla terenów: R-1US, R-2US, R-1ZP, R-2ZP, 3KDD

SĄCZÓW

9. UCHWAŁA NR XLI/513/14 RADY GMINY BOBROWNIKI z dnia 29 maja 2014 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Bobrowniki – sołectwo Sączów.

10. UCHWAŁA NR X/128/15 RADY GMINY BOBROWNIKI z dnia 17 września 2015 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Bobrowniki – sołectwo Sączów.

(zmiana w zakresie trzech symboli oznaczających przeznaczenie podstawowe terenu:

- 1) z symbolu S-35MN na symbol S-35MNU;
- 2) z symbolu S-36MN na symbol S-36MNU;
- 3) z symbolu S-37MN na symbol S-37MNU).

11. UCHWAŁA NR XXIV/291/16 RADY GMINY BOBROWNIKI z dnia 29 grudnia 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Bobrowniki – fragment sołectwa Sączów (zmiana przeznaczenia pod zabudowę mieszkaniowo-usługową działki nr: 708, 709, 710/2, 734/1, 735/1, 736).

12. UCHWAŁA NR XXXVI/438/18 RADY GMINY BOBROWNIKI z dnia 25 stycznia 2018 r. w sprawie zmiany fragmentu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Bobrowniki – sołectwo Sączów (zmiana dotyczy terenu S-4U2).

SIEMONIA
13. UCHWAŁA NR XLI/514/14 RADY GMINY BOBROWNIKI z dnia 29 maja 2014 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Bobrowniki – sołectwo Siemonia.
TWARDOWICE
14. UCHWAŁA NR XXXVIII/487/14 RADY GMINY BOBROWNIKI z dnia 27 marca 2014 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Bobrowniki – sołectwo Twardowice.
15. UCHWAŁA NR XXIII/276/16 RADY GMINY BOBROWNIKI z dnia 1 grudnia 2016 r. w sprawie zmiany fragmentu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Bobrowniki – sołectwo Twardowice (zmiana przeznaczenia pod zabudowę mieszkaniowo-usługową działka nr: 11/1).
WYMYŚLÓW
16. UCHWAŁA NR XLI/515/14 RADY GMINY BOBROWNIKI z dnia 29 maja 2014 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Bobrowniki – sołectwo Wymysłów.
17. UCHWAŁA NR XV/195/16 RADY GMINY BOBROWNIKI z dnia 29 lutego 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Bobrowniki – fragment sołectwa Wymysłów (zmiana przeznaczenia pod teren sportu i rekreacji oznaczony symbolem -US działka nr: 223/3).
<u>Tereny lasów</u>
SĄCZÓW
18. Uchwała nr XXXI/218/05 Rady Gminy w Bobrownikach z dnia 28 października 2005 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Bobrowniki – sołectwo Sączów.
WYMYŚLÓW
19. Uchwała nr XXX/216/05 Rady Gminy w Bobrownikach z dnia 30 września 2005 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Bobrowniki – sołectwo Wymysłów.

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

Krajobraz kulturowy to niepowtarzalne, indywidualne oblicze miejsca, którego wizerunek jest syntezą elementów przyrody, klimatu i ukształtowania terenu oraz zachodzących na tym terenie procesów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, związanych z aktywnością człowieka. Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne, kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo niematerialne – zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie

i ustawicznie odtwarzane przez ludzi w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Krajobraz kulturowy jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości.

Ochrona tego krajobrazu to pełna ochrona obiektu zabytkowego wraz jego otoczeniem i walorami przyrodniczymi, roślinnością i warunkami socjologicznymi. Polega ona na ochronie najcenniejszych obiektów, zespołów, obszarów i świadomym ich przekształcaniu w taki sposób, by tworząc nowe wartości, unikać deformacji istniejącego, historycznie ukształtowanego dziedzictwa. Chronić należy więc nie tylko obiekty architektury, kapliczki i figury przydrożne, również krajobraz ukształtowany ludzką ręką.

5.2.1. Charakterystyka gminy

Gmina Bobrowniki jest to gmina wiejska, usytuowana w Zagłębiu Dąbrowskim, w centralnej części województwa śląskiego, w zachodniej części powiatu będzińskiego. Gmina Bobrowniki podzielona jest na 8 sołectw: spośród których największą powierzchnię zajmuje Sączów, pozostałe to Rogoźnik, Bobrowniki, Siemonia, Dobieszowice, Wymysłów, Myszkowice oraz Twardowice.

Gmina sąsiaduje z trzema gminami powiatu będzińskiego – Mierzęcice, Psary, Wojkowice, z Piekarami Śląskimi oraz dwoma gminami powiatu tarnogórskiego – Świerklaniec i Ożarowice. Gmina położona jest w bezpośrednim lub bliskim sąsiedztwie miast aglomeracji śląskiej.

W pobliżu gminy Bobrowniki zlokalizowany jest Międzynarodowy Port Lotniczy Katowice Pyrzowice. Przez gminę przebiega autostrada A1, leżąca w ciągu międzynarodowej trasy E75 oraz Droga Krajowa nr 78 łącząca województwa śląskie i świętokrzyskie.

Gmina objęta jest granicami Bezpośredniego Obszaru Funkcjonalnego (BOF) Metropolii Górnośląskiej.

Gmina sąsiaduje od strony południowej i zachodniej z Piekarami Śląskimi, zachodnio-północnej z Gminą Świerklaniec, północnej Gminą Ożarowice, północno-wschodnią częścią graniczy z Gminą Mierzęcice, od wschodu z Gminą Psary i ze strony południowo-wschodniej z Wojkowicami. Gmina ma charakter wiejski.

Pod względem geograficznym gmina leży na pograniczu dwóch Makroregionów – zachodniej krawędzi Wyżyny Śląskiej i Niziny Śląskiej.

Gmina Bobrowniki osadowiona jest nad lewym brzegiem Brynicy i po obu stronach strumienia Jaworznik (dopływ Brynicy), aż po północny obszar powiatu tarnogórskiego. Ponadto na terenie gminy znajdują się dwa sztuczne zbiorniki wodne w Rogoźniku, południowego stoku Góry Dziewiczej w Myszkowicach, południowego stoku Góry Buczyna w Rogoźniku. W gminie formami ochrony przyrody objęte są trzy pomniki przyrody (drzewa).

Działalność w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz kształtowania współczesnego środowiska kulturowego na terenie gminy Bobrowniki prowadzi Gminny Ośrodek Kultury w Bobrownikach z filiami w sołectwach Bobrowniki, Dobieszowice, Rogoźnik, Sączów i Siemonia. Krzewieniem kultury na terenie gminy zajmuje się także gminna biblioteka, znajdująca się w „Starej Szkole” w Dobieszowicach oraz w dworcu w Dobieszowicach.

Dodatkowo w obszarze kultury na terenie gminy działają Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Sączowa oraz Stowarzyszenie na Rzecz Ochrony Zabytkowego Kościoła w Bobrownikach.

Miejszem spotkań kulturalnych i organizowanych na terenie gminy Bobrowniki imprez jest amfiteatr w Rogoźniku.

Na terenie gminy Bobrowniki wytyczono około 112 km szlaków turystycznych (pieszych i rowerowych). Przez miejscowość Sączów przebiega oznakowany na zielono Szlak Tysiąclecia oraz odcinek Drogi św. Jakuba.

5.2.2. Zarys historii obszaru gminy¹

• BOBROWNIKI

Nazwa wskazuje, że mieszkańcy osady spełniali funkcje hodowców, dozorców i łowców bobrów, będących własnością księcia względnie króla. Początki wioski mogą sięgać XI w., ale niewykluczone, że mogła ona istnieć znacznie wcześniej jako osada patronimiczna, gmina, którą po powstaniu grodu w sąsiedztwie (grodem tym mógł być Bytom, Siewierz względnie Będzin), wyznaczono z woli księcia do spełniania obowiązku hodowli bobrów.

Do połowy XIV w. książęcy rezerwat bobrowy na Brynicy będący pod opieką mieszkańców Bobrownik sięgał od Milowic aż po jezioro Biesowe (pod Niezdarę). W późniejszych czasach obejmował wody Brynicy od młyna Opara (w pobliżu Żychcic) do jeziora Biesowego.

Pierwsze wiadomości historyczne o Bobrownikach pochodzą z 1277 r. W tym właśnie czasie została utworzona w Kamieniu Śląskim (wioska leżąca na południe od Bobrownik na prawym brzegu Brynicy) parafia i wzniesiono kościół pw. św. Piotra i Pawła. Za zezwoleniem Hermana, kanonika katedralnego krakowskiego, plebana bytomskiego a zarazem rektora kościoła św. Małgorzaty w Bytomiu, Bobrowniki zostały wydzielone z tej parafii i przydzielone do nowej parafii w Kamieniu. W 1442 r. (1443 r.) wioska na mocy dokumentu kupna - sprzedaży zawartego między Zbigniewem Oleśnickim, biskupem krakowskim a Wacławem Cieszyńskim weszła w skład księstwa siewierskiego.

Po Powstaniu Styczniowym, które w tej okolicy organizował ks. Stanisław Szenkiewicz, wikariusz z Siemoni wraz z Ciapierzyńskim, majątność dworska została skonfiskowana, odebrana, a następnie na mocy ukazu o uwłaszczeniu chłopów z 1864 r. rozparcelowana. W dawnych czasach ludność Bobrownik codziennie wychodziła na roboty do kopalń śląskich. Po 1816 r. i utworzeniu kordonu górniczego, ta codzienna emigracja ustała na chwilę, lecz później na nowo odżyła. Nieobce było również mieszkańcom Bobrownik górnictwo miejscowe. Trudno stwierdzić kiedy się ono rozpoczęło. Za czasów górnictwa rządowego i byłego Banku Polskiego (1816 – 1842) istniały w Bobrownikach dwie kopalnie rudy żelaznej, jedna galmanu i jedna płuczka galmanu. Obie kopalnie były własnością rządu. Za czasów górnictwa owych lat powstała między rzeką Brynicą a Jaworzniakiem w 1824 r. kopalnia galmanu „Herkues”, która była czynna do 1829 r. i zatrudniała 20 robotników. W tym właśnie okresie wioska liczyła 98 domostw i 489

---

¹ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Bobrowniki (2011 r.)

mieszkańców, a w 1880 r. liczba domów wynosiła 176, w tym 11 murowanych; mieszkańców zaś było 1760.

W 1848 r. utworzona została gmina w Bobrownikach, obejmująca wsie: Bobrowniki, Sączów, Siemonia, Żychcice, Wojkowice Komorne, Strzyżowice, Psary i Łagiszę. Po ukazie carskim w 1864 r. folwark Bobrowniki został rozparcelowany na 81 pełnych osad dwunastomorgowych i 26 osad 26-morgowych, ponad 14 osad trzymorgowych zaś do ogólnego użytkowania pozostało pastwisko i osada wójta gminy, kowalska, karczemna, szkolna i kościelna jak również nieużytki.

W tym okresie powstała jedna szkoła (dwuklasowa), w której uczono w języku rosyjskim aż do 1910 r. W 1916 r. otwarto szkołę siedmioklasową. W 1911 r. założono w wiosce Ochotniczą Straż Pożarną, która istnieje do dziś.

Życie mieszkańców Bobrownik zakłócił wybuch I wojny światowej: 2 sierpnia 1914 r. wojska niemieckie wtargnęły do wsi, całkowicie opuściły ją dopiero 10 listopada 1918 r. Dopiero po zakończeniu wojny i powstań śląskich życie gospodarcze Bobrownik wróciło do normy.

Z ofiarności mieszkańców wybudowano i oddano do użytku w 1926 r. Dom Ludowy, który rozbudowano w latach 1957 – 1961 i dziś jest to Dom Kultury. W 1928 r. ukończono i oddano do użytku remizę strażacką. Koło Gospodyń Wiejskich założono również w 1928 r., a wznowiło ono swą działalność po dłuższej przerwie w 1945 r. W tym okresie powstało również Kółko Rolnicze. W 1938 r. rozpoczęto wznoszenie budynku lekcyjnego. Do czasu II wojny światowej wybudowano fundamenty, a po wojnie budowę ukończono i szkołę oddano do użytku w 1949 r.

Po I wojnie światowej w skład gminy Bobrowniki wchodziły wsie: Bobrowniki, Rogoźnik, Strzyżowice, Góra Siewierska, Żychcice, Wojkowice Komorne, Kamyce. W 1928 r. do gminy dołączono wieś Dobieszowice.

Rok 1954 przyniósł nowe zmiany jakie wywołały nowe podziały administracyjne kraju. Z dniem 31 grudnia 1954 r. przestały istnieć Gminne Rady Narodowe a zaczęły funkcjonować Gromadzkie Rady Narodowe. Gminę Bobrowniki podzielono na sześć Gminnych Rad Narodowych; w Bobrownikach, Dobieszowicach (wraz z Wymysłowem), Rogoźniku, Żychcicach (z Kamykach), Strzyżowicach (wraz z Górą Siewierską) oraz powstała Osiedlowa Rada Narodowa w Wojkowicach.

• DOBIESZOWICE

W XIV w. osada zwała się Dobesławycze, w XV w. Dobyesławycze, w XVII w. Dobiesławice, wreszcie Dobieszowice. Wieś należała do osad patronimiczno-rycerskich. Wnioskując z nazwy przypuszczać należy, że założycielem wioski był któryś z Dobiesławów rycerzy a zarazem ziemian małopolskich. Mógł to być Dobiesław, rycerz Bolesława Kędzierzawego, znany również z bulli papieża Celestyna jako dobrodziej klasztoru św. Wincentego z Wrocławia. Mógł to być też Dobiesław, komes małopolski żyjący pod koniec XII w. Nie jest wykluczone, że wioska sięga czasów pogańskich i początkowo nawet zwała się inaczej, pochodzenia patronimiczno-gminnego, a miano swe zmieniła, gdy dostała się w darze któremuś z rycerzy Dobiesławów. Mógł być także założycielem osady Dobiesz z Bytomia – rycerz śląski, który jest znany z dokumentu Iwana biskupa krakowskiego – wydany w 1223 r. dla klasztoru w Mogile.

O faktycznym istnieniu Dobieszowic dowiadujemy się z dokumentu pochodzącego z 1827 r., mocą którego powierzono klasztorowi na Zwierzyńcu pod Krakowem wszystkie posiadłości i dziesięciny, a między innymi i dziesięcinę ze wsi Dobyeslawycze, którą według J. Długosza miał nadać klasztorowi jakiś książę cieszyński.

Wioska była osadzona na 14 łanach kmiecych i pod koniec XIV w. właścicielem jej był jakiś Jan Szczęsny Tarnowski. W połowie XV w. dziedzicem osady już był Stanisław Rudzki herbu Pilawa. Około 1653 r. właścicielem Dobieszowic był Jan Adolf Frankenberg. O późniejszych właścicielach niewiele można powiedzieć. Również nie jest wiadome kiedy wioska przeszła w ręce Henklów Donnesmarków ze Świerklańca Śląskiego.

Od najdawniejszych czasów stał tu na wzgórzu dwór modrzewiowy, który prawdopodobnie w XVI w. spłonął. Na jego miejscu stanął w 1 połowie XVII w. dwór murowany, który kształtem przypomina stary ratusz czeladzki. Zamczysko przetrwało po różnych dziejach do dzisiaj. Na zachód od dworu, tuż nad brzegiem Brynicy stała od niepamiętnych czasów karczma początkowo obok brodu, później mostu, przez który wiodła droga do Piekar i do starego traktu bytomskiego. Z jakiego powodu karczmę nazwano Wesoła – nie wiadomo. Obok niej powstał przysiółek również nazwany Wesoła.

W ostatnich latach Dobieszowice przeszły w ręce Towarzystwa Akcyjnego „Dobieszowice”, które tutaj posiada nadania górnicze. Takie same nadania posiada tutaj Huta Bankowa (przed 1939 r.).

Jak wynika z opowiadań starych ludzi późniejszym dziedzicem i właścicielem Dobieszowic był Jakubowski sprawujący urząd sędziego. W tym okresie chłopci zobowiązani byli do składania danin. Po wyprowadzeniu się owego dziedzica z Dobieszowic – w związku ze sprzedażą majątku ziemskiego (dworu), przyłączeniu wioski do gminy Ożarówice, zniesieniu pańszczyzny i nadaniu tytułu własności gruntowych ukazem z 1864 r. nastąpiło swobodniejsze i spokojniejsze życie mieszkańców. Ci zaś w trosce o swe dzieci zbudowali w 1840 r. drewniany budynek przeznaczają go na szkołę. Budynek ten w późniejszym okresie zniesiono, a na jego miejsce wybudowano nowy murowany (przeznaczony później na siedzibę Gromadzkiej Rady Narodowej), w którym dzieci uczyły się do 1939 r. Pierwszą organizacją powstałą w 1905 r. było Polskie Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”, które w 1906 r. przeorganizowane zostało w Ochotniczą Straż Ogniową. W 1909 r. założono Stowarzyszenie Spółdzielni Spożywców „Pomoc” działające do 1948 r., które w tym roku przeszło do organizującej się Gminnej Spółdzielni Samopomoc Chłopska w Wojkowicach. W 1928 r. powstało Kółko Rolnicze, a w 1934 r. Koło Gospodyń Wiejskich.

Pod względem administracyjnym Dobieszowice należały od 1915 r. do 31.12.1954 r. do gminy Bobrowniki.

Życie mieszkańców wsi zakłóciła II wojna światowa. Dobieszowice zostały zniszczone w 80%. Rok 1946 przyniósł ze sobą parcelację poniemieckiego majątku ziemskiego (dworu), z którego wydzielono teren pod budowę nowej szkoły, której budowę rozpoczęto w 1949 r. Dla zapewnienia dobrych warunków mieszkaniowych nauczycielom wybudowano i oddano do użytku w 1955 r. dom nauczyciela. W związku z nowym podziałem administracyjnym utworzono z dniem 1 stycznia 1955 r. Gromadzką Radę Narodową w Dobieszowicach; w jej skład weszło też sołectwo Wymysłów.

Kolejny podział administracyjny przyniósł zmiany we wsi Dobieszowice. Z chwilą tworzenia gmin wieś weszła z dniem 1 stycznia 1973 r. w skład nowoutworzonej Gminy Bobrowniki. Liczba mieszkańców wynosiła w tym okresie około 2300 osób.

• Myszkowice

Miejscowość Myszkowice do około X w. zwana była Zielonkowicami. Początki wioski mają sięgać według legend czasów prehistorycznych. Wtedy to w głębokim jarze wyłobionym niegdyś przez wody epoki lodowcowej na północnym zboczu wału górskiego została utworzona przed wiekami wioska Myszkowice. Siedziby ludzkie ulokowane były w pobliżu jaru, w którym znajdowały się źródła wody oraz rośło mnóstwo roślinności. U wyjścia długiego, głębokiego wąwozu znajdowała się karczma. Do Myszkowic należy przysiółek Łubianki.

Łubianki to stara wieś, która znajduje się u podnóża wysokiego wzgórza Łubianka o wysokości 398 m nad poziomem morza. Według wierzeń ludowych na terenie Łubianek znajdowało się prastowiańskie miejsce kultu. W późniejszym okresie Łubianki należały do biskupów krakowskich, którzy jej część (6 łanów i karczmę) oddali Ożarowskiemu z pobliskich Ożarowic.

Pierwszą wiadomość o Myszkowicach zaczerpnięto z dokumentów w 1223 r., kiedy to osada weszła w skład parafii w Siemoni. Około 1340 r. wioska płaciła dziesięciny klasztorowi na Zwierzyńcu. Myszkowice to odwieczna siedziba i gniazdo rodowe Myszkowskich herbu Pilawa. W XV w. dziedzicem wioski był Jan Myszkowski. Po nim gospodarzyli tu Joachim, Jan, Michał Myszkowscy i ich następcy aż do końca XVIII w.

Do zabytków wioski można zaliczyć dwór modrzewiowy z gankiem o dwóch słupach kamiennych. Po dawnym lamusie pozostały ruiny. Przy dworze istniała kaplica domowa, z której pewne części zostały wmurowane w pomnik, widniejący do dzisiaj w gaju brzożowym, zasadzonym przez Jana Myszkowskiego w 1672 r. (świadczy o tym napis na pomniku). Owe części wmurowane przedstawiają się jako dwie płyty marmurowe. Na jednej z nich widnieje data 1607, znaki liturgiczne oraz nazwisko Joachim Myszkowski. Na drugiej płycie data 1608, napis: „Amor Vincet Omnia” (Miłość zwycięża wszystko) i nazwisko Jana Myszkowskiego. Ponad płytą wyryte jest zdanie: „Jan Myszkowski te dąbrowe zapuścił 1672”, zaś obok herb. Nieco niżej lasku, po przeciwnej stronie drogi stoi kaplica (zbudowana z kamienia polnego), która pochodzi z czasów Jana Myszkowskiego.

Jan Myszkowski, był zwany przez okoliczną ludność hrabią bez butów, gdyż rzeczywiście chodził w dziurawych butach, lecz nie dlatego, że nie miał ich za co kupić, lecz z tego powodu, że ostatkiem mienia dzielił się z tymi, co byli w prawdziwej potrzebie.

Na początku XIX w. Myszkowice przeszły w ręce Grabiańskich, a w późniejszym okresie nabyli je Głazewscy.

Archiwa Urzędu Górniczego w Dąbrowie wspominają o kopalni glinki ogniotrwałej, która istniała na terenie wioski w 1824 r.

• Rogóżnik

Wieś położona w niewielkiej kotlinie pomiędzy wzgórzami: Buczyna, Sadowie. według przekazów regionalnych wyrosła w borze Rogoza, między Jawornikiem a pasmem wzgórz. Nazwa miejscowości wywodzi się z nazwy florystycznej – rogoza. Pierwsze zapisy nazwy miejscowości brzmiały: Rogosnic, Rogoznick, Rogosnię, Rogosenic.

Nie wiadomo kiedy została założona, ale jej istnienie odnotowano w dokumentach z 1225 r. kiedy, przy fundacji kościoła Wszystkich Świętych w Siemuni (Siemonia) wymienione są imiona rycerzy Boguchwała i Gausę (Gaunę) z Rogoźnika.

Jednak istnienie zorganizowanego życia społecznego na tym terenie miało miejsce znacznie wcześniej. Na podstawie przeprowadzonych archeologicznych badań sondażowo-rozpoznawczych, zlokalizowanych na łagodnym wzniesieniu około 100 m od drogi Rogoźnik – Strzyżowice, z lessowo-piaszczystej ziemi wydobyto kilka skorup i wyrobów ceramicznych z kultury łużyckiej pochodzących z późnej epoki brązu lub wczesnej epoki żelaza, a także wyroby pochodzące z epoki wczesnego średniowiecza. Przeprowadzone wstępne badania pozwoliły stwierdzić, że na terenie dzisiejszego Rogoźnika istniała wielokulturowa osada związana z kulturą łużycką z późnej epoki brązu lub wczesnej epoki żelaza. Najstarsze znaleziska archeologiczne odkryte jednocześnie w Gródkowie, Górze Siewierskiej, Łagiszy, Żychciach, Kamycach, Rogoźniku, Warężynie, Siemoni, Sączowie, Niezdarze i Ożarowicach datowane są na 8000 – 4500 lat p.n.e.

Kolejną wzmiankę o Rogoźniku odnotowano w źródłach z 1256 r. gdzie jest przedstawiony jako własność klasztoru zwierzynieckiego. Przynależność tę potwierdza dokument z 1287 r. W latach 1313 – 1337 razem z całą gminą Bobrowniki wchodziła w skład Księstwa Bytomskiego, a następnie cała gmina przeszła we władania książąt cieszyńskich.

Z dokumentów z 1441 r. wynika, że wówczas w posiadaniu Rogoźnika był Mikołaj Rogozsky. Prawdopodobnie owi Rogozcy, a potem Rogójscy (wszyscy pieczętowali się herbem Strzemię) urobili swe nazwisko właśnie od nazwy miejscowości. W 1442 r. wioska była wymieniona w składzie księstwa siewierskiego w akcie sprzedaży tegoż księstwa na mocy którego biskup krakowski (wówczas był to Zbigniew Oleśnicki) otrzymał prawo pobierania danin, czynszu i powinności między innymi z tej miejscowości. W 1529 r. wieś nadal należała do biskupów krakowskich, którzy za pośrednictwem starosty siewierskiego pobierali czynsz. Dziesięcina przypadała plebanowi z Siemonii.

Na przełomie XVI i XVII w. niepodzielnie panowali tutaj Rogojscy (choć nazwisko uległo zmianie prawdopodobnie byli to potomkowie Rogozów potem piszących się Rogowscy). Początki XVII w. to jednak schyłek panowania tego rodu w Rogoźniku. Choć w dokumentach z 1623 r. dziedzicem wsi jest jeszcze Jan Rogojski to później pojawia się przejściowo nazwisko Rubiński. Następnie wieś przeszła w ręce rodu Krylińskich i Marcina Żarskiego. W tym okresie Gawszyce pustoszeją a wizytacja z 1619 r. wspomina już o nich jako o wsi opuszczonej. Później stały się integralną częścią Rogoźnika. Jak długo Rogoźnik był w posiadaniu tych rodów nie wiadomo. Około 1668 r. dziedzicem części Rogoźnika był także Adam Porębski posiadający swe dobra także w Dąbiu i Mysłowie W 2 połowie XVII w. pojawiają się już nazwiska innych dzierżawców tej miejscowości. Około 1668 r. w źródłach pojawia się nazwisko Adama Porębskiego, jako dziedzica części w Rogoźniku. W XVIII w. dokumenty wskazują na Pawła Wąsowicza jako właściciela Rogoźnika, a około 1747 r. wieś znajduje się w rękach Franciszka Pożarskiego (lub Pożarowskiego), którego ród dzierży te ziemie aż do 1790 r. W tym okresie w Rogoźniku żyło 246 ludzi (w tym dwóch luteranów) zamieszkujących 45 domostw. W XVIII w. Rogoźnik posiadał kilka młynów napędzanych wodą Jawornika (Jaworznika). Do najstarszych należał młyn Czabany. Inne to Karchowizna, Runot, Łata i Gorewoda.

XIX w. znowu przyniósł zmianę dziedzica. Został nim Jan Grabiański herbu Świeńczyc. Był to okres przekształcania się Rogoźnika ze wsi typowo rolniczej w osadę przemysłową. Przemysł dotarł do Rogoźnika już wcześniej. Około 1797 r. śląski przedsiębiorca Herdlitzka otworzył na granicy Rogoźnika, Wojkowic i Żychcic kopalnię Galmanu „Fanny” która funkcjonowała do 1807 r. Swoją działalność wznowiła w 1822 r. pracując nieprzerwanie do 1845 r. W latach 1822 – 1840 wraz z wsią należała do Błęszyńskich a wydobywany galman dostarczano do huty w Milowicach. W tym okresie wioska rozrosła się do 76 domostw. Wg M. Kantora – Mirskiego na terenie Rogoźnika istniały ponadto jeszcze trzy małe kopalnie rudy żelaznej. Jednak eksploatacja złóż okazała się nieopłacalna więc ten rodzaj górnictwa szybko zaniknął we wsi pozostawiając tylko stare wyrobiska. Najbardziej znaną pozostałością po eksploatacji złóż w tamtych czasów jest wyrobisko zwane Rudnym Dołem znajdujący się na stokach Buczyny. Nadania górnicze w 1900 r. wykupiło wprawdzie czeladzkie Towarzystwo „Saturn”, ale nie wznowiło wydobywania, z czasem lokując tutaj cegielnię oraz szkółkę drzewek owocowych.

W okresie istnienia Księstwa Warszawskiego parafia Siemonia wraz z Rogoźnikiem znajdowała się w diecezji krakowskiej. W administracji państwowej Rogoźnik znajdował się w 1826 r. w gminie Bobrowniki, powiat lelowski, z miastem powiatowym Żarki, obwód olkuski, województwo krakowskie. W 1858 r. należał wraz z gminą Bobrowniki do powiatu olkuskiego, okręg lelowski guberni radomskiej.

W XIX w. Rogoźnik należał do gminy Ożarowice z siedzibą w Tąpkowicach. Po 1918 r. wszedł w skład gminy Bobrowniki, która należała do powiatu będzińskiego znajdującego się w województwie kieleckim. W 1930 r. liczył sobie 1600 mieszkańców. Jak podają źródła przedwojenne Rogoźnik charakteryzowany był jako wieś z zabudowaniami folwarcznymi po dawnym dworze z szkółką drzew owocowych oraz wielkim ogrodem kwiatowym należącymi do Towarzystwa „Saturn”. Po rozwiązaniu gmin w latach 50-tych utworzył samodzielną gromadę liczącą około 2800 mieszkańców. Do gminy Bobrowniki powrócił ponownie w latach 70-tych.

Życie religijne mieszkańców Rogoźnika przez całe wieki związane było z parafią w Siemoni. Początkowo miejscem nabożeństw była stara zabytkowa kapliczka pochodząca z czasów Jana III Sobieskiego. Dopiero w 1957 r. erygowano parafię w Rogoźniku.

• **Sączów**

Na południowym zboczu wału górskiego, rozpoczynającego się nad Brynicą a kończącego się na Łubiance leży osada Sączów. Początki wioski sięgają prawdopodobnie czasów Bolesława Chrobrego.

Wiadomo, że jej nazwa do XIV w. brzmiała Sondczów (Sądczów). W początkach XV w. zwała się Sandczow, około 1460 r. Sondczów, wreszcie na początku XVIII w. Sączów. Ponieważ w początkowej nazwie wioski tkwi źródło słów sond, sąd, wobec tego wypadałoby stwierdzić, że założycielem osady był Sądek, rycerz Bolesława Chrobrego, istniał wprawdzie jeszcze inny Sąd względnie Sądek w latach 1113 – 1125, który jest wymieniany w albumie konfraterni klasztoru lubińskiego a należącego do rodu Odrowążów. Jeżeli zważymy, że w 1224 r. Iwo Szawłowicz Odrowąż biskup krakowski ufundował kościół i parafię wiosce, to nasuwa się przypuszczenie (z uwagi na to, że już w 1223 r. istniała parafia w Siemoni, oddalona od Sączowa zaledwie o niecałe 3 kilometry), że ta fundacja wyływała z chęci

udostojnienia siedziby krewnych Odrowążów. Jak tam było z powstaniem wioski, trudno sądzić, jednak to pewne, że początki jej sięgają jeśli nie X w. względnie XI w., to nie zawodnie początków XII stulecia.

Niegdyś obszar wioski był większy od dzisiejszego. Do Sączowa należała osada leśna Osie (Ossy) leżąca na lewym brzegu Ossy (dopływ Brynicy). W stronie południowej wśród borów dawnej puszczy zwanej Świerkliniec, widniała sadyba bartnicza Pustki (późniejszy Wymysłów).

O pierwszych dziejach wioski nic nie wiadomo. W XV w. jej częściowym właścicielem byli Ożarowscy. W tym samym czasie Biskupi krakowscy posiadali znaczne obszary ziemi, na których siedzieli kmiecie świętnicy, co dowodzi że przed XV w. część Sączowa była wsią kościelną. Na części Ożarowskiej gospodarzyli jeszcze Siemońscy, Ostańscy i Grabiańscy, zaś część biskupia przeszła na własność rządową. W między czasie część ról biskupich zalesiono i przeszły później w posiadanie Towarzystwa Przemysłowo-Górniczego „Saturn”.

Górnictwo na terenie wioski sięga około 1799 r. Około 1810 r. otwarto w Sączowie kopalnię rudy żelaznej, która dotrwała do 1869 r. Oprócz tego istniała w 1824 r. we wschodniej części osady kopalnia glinki ogniowej. W 1864 r. utworzono gminy i Sączów wszedł w skład gminy Ożarowice z siedziba w Tąpkowicach.

W 1887 r. wieś liczyła 864 mieszkańców, w 1896 r. – 932, a w 1925 r. – 1085, a w 1939 r. ilość ta wzrosła do 1251. Liczba zaś budynków w 1937 r. sięgała 200.

W 1913 r. założono Ochotniczą Straż Pożarną, a w 1932 r. Koło Gospodyń Wiejskich. W tym też roku wybudowano szkołę, którą rozbudowano w 1957 r.

W okresie II wojny światowej przeniesiono siedzibę gminy Ożarowice do Sączowa (1940 r.). W 1954 r. rozpoczęto na terenie wsi budowę magazynów Gminnej Spółdzielni Samopomoc Chłopska – budowę ukończono w 1958 r. W wyniku zmian administracyjnych od dnia 01.01.1955 r. utworzono Gromadzką Radę Narodową w Sączowie, w skład której weszły wsie: Celiny i Sączów.

Z dniem 1 stycznia 1962 r. wprowadzono kolejne zmiany administracyjne i Gromadzka Rada Narodowa w Siemoni wraz z przynależącymi jej wsiami weszła w skład GRN w Sączowie. W wyniku następnych zmian administracyjnych z dniem 1 stycznia 1973 r. wieś Sączów weszła w skład Gminy Bobrowniki.

• Siemonia

W kotlinie leżącej u stóp Popiej Góry, w pobliżu źródeł Ossy wyrosła przed wiekami wieś Siemonia. Przed kilkudziesięciu laty w wiosce odkryto groby typu łużyckiego (kultura łużycka obejmuje okres lat 1400 – 350 przed narodzeniem Chrystusa), a zarazem natrafiono na ślady kopalni z epoki halsztackiej (starszy okres żelaza 800 – 500 lat przed narodzeniem Chrystusa). Tędy też przechodził w zamierzchłych czasach szlak drogowy łączący okolice późniejszego Krakowa ze starożytną drogą rzymską tzw. bursztynową i tędy wiódł już w X w. szlak śląsko-krakowski. Jest to dowodem, że Siemonia, jako osiedle ludzkie, sięga bardzo daleko w czasie. Nie bez znaczenia jest fakt utworzenia parafii w wiosce już około 1223 r. czyli zaraz po wprowadzeniu chrześcijaństwa na naszych ziemiach. Nazwa wioski jest nowszego pochodzenia i sięga zapewne 1 połowy XII w.

Pierwszą historyczną wzmiankę o wiosce, czerpiemy z kronik śląskich, które mówią, że koło 1223 r. już istniał kościół w Siemoni. Następną wiadomość o osadzie znajdujemy

w rejestracji świętopietrza z 1326 r., wreszcie w przywileju Jana Grota, biskupa krakowskiego, wydanego w 1337 r. w sprawie sołtysostwa w Winiarach, przy którym świadczy Mikołaj pleban z Siemoni. W XV w. wioska dzieliła się na trzy części. Na roli szlacheckiej Urban i Jan Świerczynowie herbu Nowina, majątek rycerski (praedia militaria) dzierżyli Grzegorz Jaśko, Stanisław i Mikołaj Kapustowie herbu Strzemię. Role zagrodnicze należały do miejscowego plebana.

Pod koniec XVI w. zniknęły z wioski nazwiska Świerczynów i Kapustów, a na widownię wstępują dziedzice siemońscy. W XIX w. gospodarzyli w wiosce Załaszowscy, Piegłowscy a nawet Grabiańscy.

W czasie najazdu Tatarów XIII w. Siemonia została doszczętnie zniszczona. Odbudowana ponownie została zniszczona w XV w. i w czasie najazdu Bolesława księcia na Cieszynie na księstwo siewierskie. Po raz trzecia w 1451 r. napadły na nią bandy Jana z Welczyna. W czasie wojny szwedzkiej zrabowano wioskę. Biskupi krakowscy litując się nad nędzą ludności, zwolnili wioskę od dziesięcin kościelnych na lata trzy.

Wioska była osadzona na ośmiu łanach kmiecich i czterech zagrodniczych. Posiadała 2 osady młynarskie z młynami, osadę leśną i osadę górniczą.

Górnictwo na terenie wioski sięga bardzo odległych czasów o czym świadczą odkryte w 2 połowie XIX w. ślady kopalni z okresu żelaza. Po 1795 r. została otwarta na Popiej Górze kopalnia rudy żelaza, która była czynna jeszcze w 1816 r. Około 1822 r. otwarto w wiosce nową kopalnię rudy żelaza i nazwano ją Hanke. W kierunku północno-wschodnim od tej kopalni istniała w 1841 r. druga kopalnia rudy żelaznej eksploatowana przez osoby prywatne. Około 1855 r. otwarto na południowo-wschodnich stokach Popielej Góry trzecią kopalnię rudy żelaznej i nazwano ją Łata. Niektóre z tych kopalni czynne były do 1875 r.

Wioska w 1827 r. liczyła 36 domostw i 236 mieszkańców. W 1864 r. utworzono gminy i wieś Siemonia weszła w skład gminy Ożarówice z siedzibą w Tąpkowicach. W 1887 r. wieś liczyła 562 mieszkańców, w 1896 r. – 599, w r. 1925 – 743, a w 1939 r. – 818, natomiast liczba budynków w 1937 r. sięgała 143.

W 1913 r. założono we wsi Kółko Rolnicze, a w 1917 r. Ochotniczą Straż Pożarną, zaś w 1928 r. Koło Gospodyń Wiejskich. W tym okresie wybudowano również szkołę podstawową. W 1940 r. przeniesiono Gminę Ożarówice do Sączowa, w skład której wchodziła Siemonia. W 1945 r. rozpoczęto gromadzenie materiałów budowlanych na dom kultury, którego budowę rozpoczęto w 1955 r. a oddano do użytku w 1965 r.

W wyniku zmian administracyjnych utworzono z dniem 1 stycznia 1955 r. Gromadzką Radę Narodową w Siemoni, w skład której weszła wieś Myszkowice, Twardowice. Z dniem 1 stycznia 1962 r. nastąpiła likwidacja GRN w Siemoni i wszystkie 3 wsie włączono do GRN w Sączowie. Z dniem 1 stycznia 1973 r. nastąpiła kolejna zmiana administracyjna. Utworzono Gminę Bobrowniki, w skład której weszła wieś Siemonia.

• Twardowice

W górzystej okolicy, w pobliżu źródeł Jaworzniaka, powstała przed wiekami osada Twardowice. Pod względem położenia i rozmieszczenia podobna jest do Góry Siewierskiej – sąsiedniej wioski. Wszędzie na okolicznych górach widnieją ślady dawnego a dziś nieistniejącego górnictwa. Jeszcze przed kilkudziesięciu laty w zachodniej stronie wioski pod wzgórzami rosły lasy.

Twardowice są gniazdem rodowym Twardowskich herbu Rogata. W 2 połowie XV w. właścicielem wioski był Kazimierz Twardowski. Pod koniec XVIII w. wieś należała do Piegłowskich, z których Michał Feliks Piegłowski był sędzią ziemskim Księstwa Siewierskiego w 1761 r. Ród Piegłowskich wygasł około 1820 r. W tym czasie dziedzicami Twardowic zostali Grabiańscy, wreszcie Grabowscy. Wioska posiadała osiem łąnów kmiących. Należały do niej dwa przysiółki: Wilcza Góra i Borek, które znikły około 1807 r. Dwór pański dotrwał do 1850 r.

O górnictwie na terenie wioski tylko tyle wiadomo, że około 1720 r. była czynna kopalnia rudy żelaznej, która leżała między wsią a przysiółkiem Borek, oraz kopalnia glinki-ogniotrwałej na Wilczej Górcie, którą eksploatowano jeszcze w 1824 r.

W 1827 r. osada liczyła 15 domów i 103 mieszkańców. Dworskich domów było 5 z 31 mieszkańcami. W 1864 r. utworzono gminy i wieś Twardowice weszła w skład Gminy Ożarówice z siedzibą w Tąpkowicach. W 1887 r. wieś liczyła 270 mieszkańców; w 1896 r. – 289; w 1925 r. było 218 osób a w 1939 r. – 336, natomiast liczba budynków w 1937r. sięgała 72.

Dnia 3 maja 1928 r. założono we wsi Ochotnicza Straż Pożarną a jej członkowie przy współudziale społeczeństwa wybudowali remizę strażacką w 1935 r.

W 1940 r. przeniesiono Gminę Ożarówice do Sączowa – w jej skład w dalszym ciągu wchodziła wieś Twardowice. W 1947 r. założono Koło Gospodyń Wiejskich.

W wyniku zmian administracyjnych utworzono z dniem 1 stycznia 1955 r. Gromadzką Radę Narodową w Siemoni, w skład której weszła wieś Twardowice. Z chwilą likwidacji Gromadzkiej Rady Narodowej w Siemoni z dniem 1 stycznia 1962 r. wieś weszła w skład Gromadzkiej Rady Narodowej w Sączowie. Z dniem 1 stycznia 1973 r. nastąpiła kolejna zmiana administracyjna. Utworzono Gminę Bobrowniki, w skład której weszła wieś Twardowice. W okresie tym ilość mieszkańców wynosiła 439 osób.

• Wymysłów

Wymysłów leży między Dobieszowicami, Józefką, Kozłową Górą, Świeklańcem i Ossami. Nie jest wymieniony wcześniej jako samodzielna osada, gdyż wchodził niegdyś w skład Sączowa, sam zaś obszar wsi Sączów był bardzo rozległy. W jej stronie południowej wśród borów dawnej puszczy widniała osada bartnicza Pustki nazwana później Wymysłowem. W XVI w. wybudowano w lesie leśniczówkę.

Prawa wiejskie Wymysłów otrzymał w 1864 r. mając w tym okresie 20 budynków. W tym też roku utworzono gminy. Wymysłów wszedł w skład Gminy Ożarówice z siedzibą w Tąpkowicach aż do 1940 r.

W 1887 r. liczba mieszkańców wynosiła 352, w 1939 r. – 428; natomiast liczba budynków w 1937 r. wynosiła 61.

Od 1940 r. do 31.12.1954 r. Wymysłów pod względem administracyjnym należał do Gminy Bobrowniki, a od 01.01.1955 r. do 31.12.1972 r. do Gromadzkiej Rady Narodowej w Dobieszowicach. W wyniku następujących zmian administracyjnych - utworzenia z dniem 01.01.1973 r. Gminy Bobrowniki - Wymysłów wszedł w jej skład. Liczba mieszkańców w tym okresie wynosiła 567 osób.

5.2.3. Charakterystyka dziedzictwa kulturowego gminy

Tereny gminy Bobrowniki mają bogatą historię, której pozostałościami są: układy przestrzenne poszczególnych miejscowości, rozmieszczenie dróg, budynki i ich architektura, wyposażenie obiektów historycznych a także tradycje kulturowe mieszkańców.

Z historią Bobrownik nierozzerwalnie wiążą się zabytki sztuki sakralnej. Do najcenniejszych z nich należą kościoły parafialne: w Bobrownikach – kościół pw. św. Wawrzyńca z XVIII w., Sączowie – kościół pw. św. Jakuba Apostoła z XVIII w., Siemoni- kościół pw. Wszystkich Świętych z 2 połowy XIX w., wraz z niektórymi elementami ich wyposażenia. Ważnymi zabytkami sztuki sakralnej są licznie rozmieszczone w poszczególnych sołectwach krzyże i kapliczki przydrożne. Najczęściej są to murowane kapliczki słupowe z wnęką na figurę.

Szczególnie cennym obiektem zabytkowym na terenie gminy jest dwór w Dobieszowicach. Inne dwory – w Myszkowicach, Twardowicach, nie zachowały się.

Duże znaczenie historyczne i zabytkowe ma zachowany fragment folwarku w Myszkowicach, otoczony murem o charakterze obronnym.

Bezpośrednia granica i kontakty miejscowej ludności ze Śląskiem wywarły duży wpływ na charakter zabudowy, szczególnie w miejscowości Bobrowniki, gdzie obok chałup powstawały również budynki w typie familoków z czerwonej cegły. Nawiązują one do tradycji budownictwa robotniczego na Śląsku i choć kulturowo obce, przyjęły się w tradycji gminy do tego stopnia, że zaczęły być naśladowane w zabudowie nawet w XX w.

Szczególnym typem obiektów zabytkowych związanych z faktem, że gmina stanowiła obszar graniczny, są zabytki architektury *militaris*. Stanowi je pas polskich umocnień wojskowych z lat 20. i 30. XX w. w postaci bunkrów, schronów i stanowisk strzelniczych.

Na terenie gminy Bobrowniki zachowały się także liczne prehistoryczne świadectwa kultury materialnej, wyodrębnione w ramach badań archeologicznych.

Czas, oddziaływanie środowiska, klęski żywiołowe – pożary, huragany, podtopienia, postęp technologiczny, potrzeba posiadania terenu pod nową zabudowę mieszkaniową spowodowały, że ilość budowli i budynków mających walory zabytku nie jest w tutejszej gminie duża. Liczba ta ciągle ulega pomniejszeniu, szczególnie w grupie obiektów stanowiących własność osób prywatnych. Tym bardziej ochrona zabytków i opieka nad zabytkami nabiera dużego znaczenia dla zachowania tradycji, tożsamości i dziedzictwa kulturowego gminy.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Bobrowniki funkcjonują dwie z ww. form, jest to wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

5.3.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Bobrowniki znajdują się 4 zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków (Tabela nr 2). Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim – rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Tabela nr 2. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków na terenie gminy Bobrowniki

LP.	ADRES	OBIEKT	NUMER I DATA REJESTRU ZABYTKÓW
1	Bobrowniki ul. Sienkiewicza 244	kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca	19/60 z dnia 23.02.1960 r.
2	Dobieszowice ul. Kościuszki 25b	dwór obronny - Gminny Ośrodek Kultury, Urząd Stanu Cywilnego w Bobrownikach, Sala Ślubów	A/260/10 z dnia 14.05.1953 r. i z dnia 23.02.1960 r.
3	Myszkowice ul. Nowowiejska	ogrodzenie dawnego folwarku	523/57 z dnia 02.05.1957 r.
4	Sączów ul. Szkolna	kościół parafialny pw. świętego Jakuba Apostoła	A/1441/91 z dnia 31.10.1991 r.

• **Kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca, ul. Sienkiewicza 244, Bobrowniki**

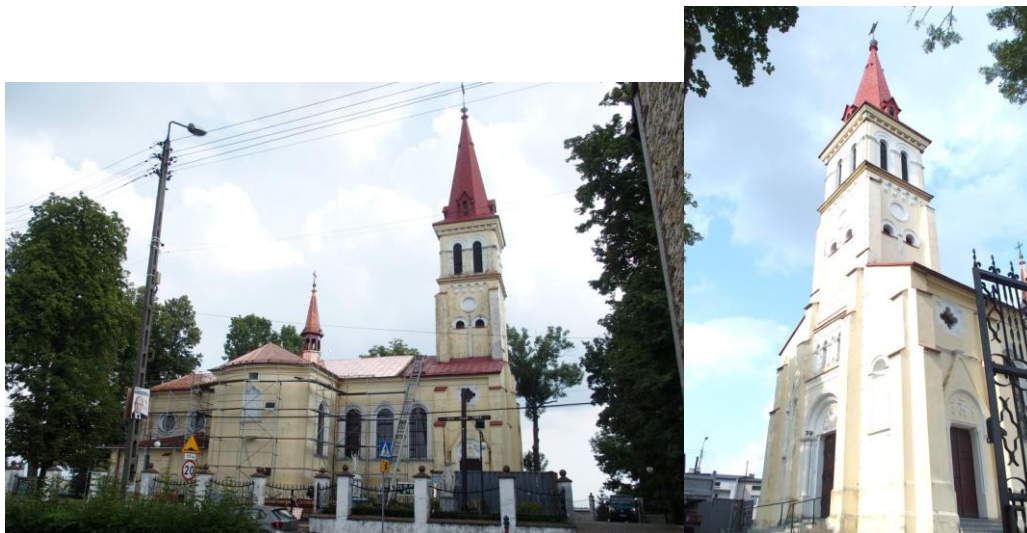

Zdjęcia nr 1, 2. Kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca, ul. Sienkiewicza 244, Bobrowniki

Obiekt drewniany z 1669 r., odnowiony w 1857 r., rozbudowany w 1888 r. Kościół orientowany, drewniany, o konstrukcji zrębowej, szalowany. Nawa kościoła założona jest na rzucie zbliżonym do kwadratu, prezbiterium węższe, zamknięte trójbocznie. Od północnej strony prezbiterium znajduje się prostokątna zakrystia. Dachy gontowe, dwuspadowe, nad prezbiterium przechodzący w wielospadowy, w dachu – wieżyczka na sygnaturkę. W fasadzie znajdują się dwie symetryczne wieże, zwieńczone wysokimi ostrosłupowymi hełmami. Pomiędzy nimi znajduje się trójkątny szczyt.

W jego wnętrzu na uwagę zasługuje m.in. barokowe wyposażenie, polichromia wykonana przez Jana Seweryna Sokołowskiego w latach 1914 – 1915 oraz rzeźba Chrystusa Frasobliwego z XVII w.; ołtarz główny barokowy z XVII w.; ołtarze boczne - św. Barbary i św. Stanisława Kostki z XVIII w., ambona z XVIII w., XVII-wieczna rzeźba Chrystusa w cierniowej koronie. Organy z 2 połowy XIX w., zbudowane przez Paula Berschdorfa z Nysy.

• **Kościół parafialny pw. św. Jakuba Apostoła, ul. Szkolna, Sączów**

Zdjęcia nr 3, 4. Kościół parafialny pw. św. Jakuba Apostoła, ul. Szkolna, Sączów

Parafia pw. św. Jakuba w Sączowie zalicza się do najstarszych w zachodniej części Zagłębia Dąbrowskiego – powołano ją do istnienia wraz z erekcją pierwszego kościoła, już w 1224 r. Kościół parafialny pw. świętego Jakuba Apostoła został wzniesiony w 1872 r. według projektu architekta Liche. Wzniesiono go z wykorzystaniem budulca ze starej, rozebranej świątyni, w stylu eklektyzmu z elementami neoromańskimi i neogotyckimi. Kościół orientowany, murowany z cegły, tynkowany. Salowy na planie krzyża łacińskiego

z transeptem i prezbiterium zamkniętymi absydowo, z prostokątną wieżą od zachodu na osi środkowej. Nawa i transept kryte pseudokolebką, absydy prezbiterium i transeptu konchowo, prezbiterium kolebkowo. Zachowana stolarka okienna z witrażami i stolarka drzwiowa. Elewacja frontowa z czterokondygnacyjną wieżą na osi środkowej. W wieży portal ujęty w spiralnie żłobkowane kolumnienki, zwieńczony półokrągłym tympanonem. Wieża ujęta w szkarpy. Po bokach wieży nisze z figurami świętego Jana Nepomucena i Matki Boskiej. Elewacje boczne siedmioosiowe, z wyodrębnionym cokołem i gzymsem wieńczącym. Okna w profilowanych opaskach.

Warto zwrócić uwagę na XVII-wieczny, manierystyczny ołtarz główny z cudownym wizerunkiem Matki Bożej łaskawej Sączowskiej, nad którym widać obraz patrona świątyni, św. Jakuba. XVIII-wiecznego pochodzenia są ołtarze boczne i ambona, o sto lat zaś młodsze są organy.

• **Dwór, ul. Kościuszki 25b, Dobieszowice**

Zdjęcia nr 5, 6. Dwór, ul. Kościuszki 25b, Dobieszowice

Późnorenesansowy dwór usytuowany na wzgórzu. Budynek zbudowany na rzucie kwadratu, z kamienia łamanego, otynkowany. Elewacje, z wyjątkiem zachodniej, są czteroosiowe. Budynek posiada czterospadowy, łamany dach zwany polskim, pokryty gontem. Dwupiętrowy i podpiwniczony dwór przypuszczalnie liczył sobie niegdyś o jedną kondygnację więcej, być może jednak była to jedynie ozdobna attyka. Zbudowany został najprawdopodobniej nie później niż w 1 połowie XVI w., być może przez Jarockich herbu Rawicz, władających Dobieszowicami od 1533 r. do drugiej lub trzeciej dekady XVII w. Według nieudokumentowanych przekazów zbudowano go na miejscu średniowiecznego dworu modrzewiowego, który spłonął. Przez stulecia był wielokrotnie przebudowywany – dość radykalnie układ wnętrz przekształcono w XIX w., gdy jego właścicielami była rodzina Henckel von Donnersmarckowie.

Budowla zachowała nieliczne renesansowe detale architektoniczne. Należy do nich przede wszystkim kamieniarka okienna i drzwiowa. W piwnicach dworu zachowały się sklepienia kolebkowe, sklepienia krzyżowe na parterze, a w górnych pomieszczeniach - stropy zbudowane z belek.

W latach 1973 – 1975 przeprowadzono kapitalny remont zabytku. Obecnie jest on siedzibą filii Gminnego Ośrodka Kultury – w jego stylowych wnętrzach na parterze umieszczono salę ślubów i salę posiedzeń, zaś na piętrze – bibliotekę. W 2008 r. dzięki staraniom Stowarzyszenia „Brynica” z Dobieszowic o nocne oświetlenie elewacji dworu –

gmina Bobrowniki sprawiła obiektowi nocną iluminację, która znakomicie eksponuje w ciemności piękną, masywną bryłę gmachu.

• **Ogrodzenie dawnego folwarku, ul. Nowowiejska, Myszkowice**

Zdjęcie nr 7. Ogrodzenie dawnego folwarku, ul. Nowowiejska, Myszkowice

Mur otaczający dwór z XVII/XVIII w., być może pierwotnie założenie obronne. Zbudowany z kamienia łamanego, pierwotnie z otworami strzelniczymi (obecnie nie zachowane).

5.3.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt 1 i 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Wojewódzki Konserwator Zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej.

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków podlegają ochronie konserwatorskiej wynikającej z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Właściciel lub posiadacz zabytku ruchomego zobowiązany jest między innymi do:

- zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobiegania zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremniania niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałania kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględniania zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Najcenniejsze zabytki ruchome z terenu gminy Bobrowniki wpisane są do rejestru zabytków ruchomych. Stanowią one głównie wyposażenie i wystrój obiektów sakralnych. Ze względów bezpieczeństwa nie publikuje się szczegółowych danych dotyczących tych

obiektów. Szczegółowe informacje można uzyskać w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Katowicach.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Gminy mają dbać między innymi o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Szczegółowe wytyczne na temat opracowania i prowadzenia gminnej ewidencji zabytków zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r., Nr 113, poz. 661). Konsekwencją ujęcia obiektów lub obszarów niewpisanych do rejestru zabytków w gminnej ewidencji zabytków, jest obowiązek uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków planowanych przy nich działań za pośrednictwem właściwego organu gminy lub organu administracji architektoniczno-budowlanej. Uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w odniesieniu do ww. ustawy obiektów prowadzone są na etapie wydania decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o lokalizacji linii kolejowej oraz na etapie wydania decyzji o pozwoleniu na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego (art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane).

Podstawą do sporządzenia Gminnego programu opieki nad zabytkami jest gminna ewidencja zabytków. Gminna ewidencja zabytków jest dokumentem otwartym. Powinna być stale weryfikowana i aktualizowana.

Gminna ewidencja zabytków gminy Bobrowniki wykonana w latach 2005 – 2007. Przy opracowaniu GPOnZ dokonano aktualizacji ewidencji. W porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Katowicach wykreślono z dotychczasowej ewidencji obiekty, które zostały wyburzone lub utraciły walory architektoniczne oraz dodano obiekty. Zaktualizowana ewidencja została przyjęta Zarządzeniem nr OK.0050.159.2019

Zarządzeniem Wójta Gminy Bobrowniki w dniu 09.09.2019 r. Spis obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków przedstawiono poniżej w Tabeli nr 3.

Tabela nr 3. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków gminy Bobrowniki

LP.	MIJSCOWOŚĆ	ULICA	NR	OBIEKT	DATOWANIE
1	Bobrowniki	1-go Maja	23	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
2	Bobrowniki	1-go Maja	31	budynek mieszkalny i sklep	pocz. XX w.
3	Bobrowniki	1-go Maja	59	budynek mieszkalny	k. XIX w.
4	Bobrowniki	1-go Maja	73a	koszary, ob. przedszkole	lata 30-te XX w.
5	Bobrowniki	1-go Maja	77	budynek mieszkalny i sklep	pocz. XX w.
6	Bobrowniki	1-go Maja	87	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
7	Bobrowniki	1-go Maja	przy nr 79	kapliczka przydrożna - murowana	k. XIX w.
8	Bobrowniki	Akacyjowa	przy nr 209 dz. nr 116/5	bunkier bojowy	1936 r.
9	Bobrowniki	Akacyjowa	przy nr 117 dz. nr 115/11	schron bojowy	1936 r.
10	Bobrowniki	Akacyjowa	dz. nr 1386	bunkier bojowy	1936 r.
11	Bobrowniki	Koszarowa	dz. nr 95/6	bunkier bojowy	1936 r.
12	Bobrowniki	po między Akacyjową i Koszarową	dz. nr 99/22	bunkier - stanowisko strzelnicze	1936 r.
13	Bobrowniki	Koszarowa	dz. nr 298/6	bunkier bojowy	1936 r.
14	Bobrowniki	Koszarowa, na południowy zachód od budynku koszarowego	dz. nr 344/5	tradytor artyleryjski (południowy)	1936 r.
15	Bobrowniki	Koszarowa, na północ od budynku koszarowego	dz. nr 344/5	schron bojowy	1936 r.
16	Bobrowniki	Koszarowa, na północny zachód od budynku koszarowego	dz. nr 344/5	bunkier magazynowy	1936 r.
17	Bobrowniki	Henryka Sienkiewicza	41	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
18	Bobrowniki	Henryka Sienkiewicza	55	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
19	Bobrowniki	Henryka Sienkiewicza	129	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
20	Bobrowniki	Henryka Sienkiewicza	137	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
21	Bobrowniki	Henryka Sienkiewicza	161	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
22	Bobrowniki	Henryka	183	budynek mieszkalny	pocz. XX w.

		Sienkiewicza			
23	Bobrowniki	Henryka Sienkiewicza	203	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
24	Bobrowniki	Henryka Sienkiewicza	219	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
25	Bobrowniki	Henryka Sienkiewicza	237	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
26	Bobrowniki	Henryka Sienkiewicza	244	kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca	
27	Bobrowniki	Henryka Sienkiewicza	247	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
28	Bobrowniki	Henryka Sienkiewicza	285	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
29	Bobrowniki	Henryka Sienkiewicza	289	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
30	Bobrowniki	Henryka Sienkiewicza	295	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
31	Bobrowniki	Henryka Sienkiewicza	304-306	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
32	Bobrowniki	Henryka Sienkiewicza	318	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
33	Bobrowniki	Henryka Sienkiewicza	336	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
34	Bobrowniki	Henryka Sienkiewicza	przy nr 164	kapliczka przydrożna z figurą św. Jana Nepomucena	pocz. XIX w.,
35	Bobrowniki	Strażacka	2	budynek mieszkalny	k. XIX w.
36	Bobrowniki	Strażacka	1618/9	cmentarz rzymsko-katolicki	poł. XIX w.
37	Bobrowniki	Teligi	przy nr 29 dz. nr 30/3	bunkier bojowy	1936 r.
38	Bobrowniki	Teligi	przy nr 69 dz. nr 231/2	bunkier - stanowisko strzelnicze	1936 r.
39	Bobrowniki	Telegi	przy nr 98 dz. nr 244	bunkier bojowy	1936 r.
40	Bobrowniki	Topolowa	przy nr 63, dz. nr 298-52	bunkier bojowy	1936 r.
41	Dobieszowice	27 Stycznia/Wesoła	dz. nr 1876	schron bojowy nr 52	1937 r.
42	Dobieszowice	27 Stycznia/ rzeka Brynica	dz. nr 1996/2	jaz na Brynicy z schronem bojowym	około 1937 r.
43	Dobieszowice	27 Stycznia	dz. nr 2779/11	bunkier bojowy	około 1937 r.
44	Dobieszowice	Kościuszki	25b	dwór - Gminny Ośrodek Kultury, Urząd Stanu Cywilnego w Bobrownikach, Sala Ślubów	prawdopodobnie 2 poł. XVI w. lub pocz. XVII w.
45	Dobieszowice	Kościuszki	30	budynek mieszkalny	lata 20-te XX w.
46	Dobieszowice	Kościuszki	34b	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
47	Dobieszowice	Kościuszki	49	szkoła, ob. biblioteka	XIX/XX w.

48	Dobieszowice	Kościuszki	53	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
49	Dobieszowice	Kościuszki	przy nr 71	krzyż	1933 r.
50	Dobieszowice	Kościuszki	przy nr 97	kapliczka przydrożna	XIX/XX w.
51	Dobieszowice	Wolności	przy nr 45	krzyż przydrożny	XX w.
52	Myszkowice	Nowowiejska	przy nr 5	mur dawnego dworu z oknami strzelniczymi, ob. otaczający folwark	
53	Myszkowice	Nowowiejska	przy nr 8	kapliczka przydrożna	1904 r.
54	Myszkowice	Strażacka/Zwycięstwa	przy nr 5	kapliczka przydrożna	XIX w.
55	Myszkowice	Zwycięstwa	1	stodoła	XIX w.
56	Myszkowice	Zwycięstwa	1	spichlerz	XIX w.
57	Myszkowice	Zwycięstwa	przy nr 2	krzyż	1932 r.
58	Myszkowice		dz. nr 47/2	bunkier - stanowisko strzelnicze	
59	Myszkowice		dz. nr 36/1	bunkier - stanowisko strzelnicze	
60	Myszkowice		dz. nr 39/5	bunkier - stanowisko strzelnicze	
61	Myszkowice		dz. nr 58/9	bunkier - stanowisko strzelnicze	
62	Myszkowice		dz. nr 64/7	bunkier - stanowisko strzelnicze	
63	Rogoźnik	11 Listopada	5	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
64	Rogoźnik	Kościuszki	56	budynek mieszkalny, ob. Gminny Ośrodek Kultury	pocz. XX w.
65	Rogoźnik	Kościuszki	220	budynek mieszkalny, ob. Ośrodek Zdrowia	pocz. XX w.
66	Rogoźnik	Okrzei	26	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
67	Sączów	Bolesława Chrobrego	57	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
68	Sączów	Bolesława Chrobrego	59	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
69	Sączów	Bolesława Chrobrego	przy nr 12	kapliczka przydrożna	1935 r.
70	Sączów	Bolesława Chrobrego	przy nr 32	kapliczka przydrożna	k. XIX w.
71	Sączów	Bolesława Chrobrego /Ogrodowa		krzyż przydrożny	XIX/XX w.
72	Sączów	Cmentarna	dz. nr 555/1	cmentarz komunalny rzymsko-katolicki (na którym znajdują się zabytkowe nagrobki, m.in. Natalii Podmaskin - 1861 r., nagrobek ks. proboszcza Antoniego Toczyłowskiego - 1903 r., ks. proboszcza Rajmunda Biernawskiego - 1895 r., obelisk kamienny –	poł. XIX w.

				powstanie nowego cmentarza - 1841 r.)	
73	Sączów	Pocztowa	23	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
74	Sączów	Pocztowa	34	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
75	Sączów	Sienkiewicza	przy nr 33	kapliczka przydrożna	1920 r.
76	Sączów	Szkolna	3	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
77	Sączów	Szkolna	27	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
78	Sączów	Szkolna		kościół parafialny pw. św. Jakuba Apostoła	1872 r.
79	Sączów	Szkolna	dz. nr 578/1	schron bojowy	
80	Sączów	Szkolna	dz. nr 578/1	schron bojowy	
81	Sączów	Wolności	przy nr 49	kapliczka przydrożna	1937 r.
82	Sączów	przy drodze krajowej nr 910	dz. nr 710/1 i 712/1	schron bojowy	
83	Siemonia	1-go Maja	dz. nr 541	cmentarz komunalny rzymsko-katolicki (na którym znajdują się zabytkowe nagrobki, m.in. nagrobek Hordliczka - 1861 r.)	poł. XIX w.
84	Siemonia	1-go Maja	dz. nr 541	kaplica cmentarna	XIX w.
85	Siemonia	1-go Maja	3 b	ośrodek kultury	lata 30-te XX w.
86	Siemonia	Kościuszki	56	kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych	1881 r.
87	Siemonia	Kościuszki/ Widokowa	przy nr 49	kapliczka przydrożna	XIX/XX w.
88	Siemonia	Kościuszki	przy nr 84	kapliczka przydrożna	XIX/XX w.
89	Siemonia	Kościuszki/1-go Maja		krzyż przydrożny	XIX/XX w.
90	Siemonia	Młyńska	21b	zagroda - budynek mieszkalny i budynki gospodarcze	pocz. XX w.
91	Siemonia	Młyńska	44	młyn	pocz. XX w.
92	Siemonia	Młyńska	56-57	budynek mieszkalny	pocz. XX w.
93	Twardowice	Sienkiewicza	przy nr 8	kapliczka przydrożna	
94	Wymysłów	Kościuszki-Sienkiewicza		kapliczka	k. XIX w.
95	Wymysłów	Leśna	dz. nr 112/1	schron bojowy nr 53a	
96	Wymysłów	Leśna	Zapora na zbiorniku Kozłowa Góra dz. nr 280	zapora	
97	Wymysłów	Teren lasów wokół zbiornika	dz. nr 223/4	schron bojowy nr 53	
98	Wymysłów	Teren lasów wokół zbiornika	dz. nr 223/4	bunkier - stanowisko strzelnicze	
99	Wymysłów	Teren lasów wokół zbiornika	dz. nr 223/4	bunkier - stanowisko strzelnicze	
100	Wymysłów	Teren lasów wokół	dz. nr	bunkier - stanowisko	

		zbiornika	223/4	strzelnicze	
101	Wymysłów	Teren lasów wokół zbiornika	dz. nr 223/4	Bunkier - stanowisko strzelnicze	
102	Wymysłów	Teren lasów wokół zbiornika	dz. nr 223/4	bunkier - stanowisko strzelnicze	
103	Wymysłów	Teren lasów wokół zbiornika	dz. nr 223/4	bunkier - stanowisko strzelnicze	
104	Wymysłów	Teren lasów wokół zbiornika	dz. nr 223/4	bunkier - stanowisko strzelnicze	
105	Wymysłów	Teren lasów wokół zbiornika	dz. nr 223/4	bunkier - stanowisko strzelnicze	
106	Wymysłów	Teren lasów wokół zbiornika	dz. nr 223/4	bunkier - stanowisko strzelnicze	
107	Wymysłów	Teren lasów wokół zbiornika	dz. nr 223/4	bunkier - stanowisko strzelnicze	

* obiekty oznaczone na niebiesko wpisane są do rejestru zabytków

5.5. Zabytki archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytkiem archeologicznym jest zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

Przedmiotem ochrony są zatem nie tylko poszczególne wytwory człowieka, ale i ich kulturowy kontekst – razem tworzą integralną całość, w terminologii naukowej zwaną stanowiskiem archeologicznym. Wydzielony wytwór określa się natomiast mianem artefaktu. Stanowiskiem archeologicznym jest obszar występowania archeologicznych zabytków nieruchomych i ruchomych jako spójnej całości, zaś artefaktem jest wydzielony, indywidualny zabytek ruchomy, np. pozyskany w trakcie badań archeologicznych. Wzajemne powiązanie przestrzenne poszczególnych nieruchomych i ruchomych części stanowiska archeologicznego stanowi właściwą, oryginalną i niepowtarzalną substancję zabytku archeologicznego.

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic gminy Bobrowniki. Na terenie gminy Bobrowniki zewidencjonowano 57 stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków (Tabela nr 4).

Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

Tabela nr 4. Spis stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków z terenu gminy Bobrowniki

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	NR OBSZARU AZP	NR STANOWISKA W MIEJSCOWOŚCI	NR STANOWISKA NA OBSZARZE	CHRONOLOGIA	FUNKCJA
1	Bobrowniki	95-47	1	10	średniowiecze	osada
2	Bobrowniki-Namiarki	96-47	3	4	kultura łużycka	śląd osadniczy
3	Bobrowniki-Namiarki	96-47	4	5	pradzieje	nieokreślona
4	Bobrowniki	96-47	2	6	pradzieje	śląd osadniczy
					średniowiecze	nieokreślona
5	Bobrowniki	96-47	8	7	kultura łużycka	śląd osadniczy
6	Bobrowniki	96-47	7	9	średniowiecze	śląd osadniczy
7	Dobieszowice	95-47	1	8	średniowiecze	osada
8	Dobieszowice	95-47	2	9	średniowiecze	osada
9	Myszkowice	94-48	1	14	epoka kamienia	śląd osadniczy
10	Myszkowice	94-48	2	15	epoka kamienia	śląd osadniczy
11	Rogoźnik	95-48	1	30	epoka kamienia	śląd osadniczy
12	Rogoźnik	95-48	2	31	epoka kamienia (neolit)	punk osadniczy - osada
					V okres epoki brązu (kultura łużycka)	punk osadniczy - osada
					późne średniowiecze (XIII-XV w.)	śląd osadniczy
					okres nowożytny	śląd osadniczy
13	Rogoźnik	95-48	3	32	epoka kamienia	śląd osadniczy
14	Rogoźnik	95-48	4	33	epoka kamienia (neolit) - wczesna epoka brązu	punk osadniczy - osada
15	Rogoźnik	95-48	5	34	epoka kamienia	śląd osadniczy
16	Rogoźnik	95-48	6	35	epoka brązu - wczesna epoka żelaza (kultura łużycka)	punk osadniczy - osada
17	Rogoźnik	95-48	7	36	epoka brązu - wczesna epoka żelaza (kultura łużycka)	punk osadniczy - osada
					okres nowożytny	punkt osadniczy
18	Rogoźnik	95-48	8	37	epoka brązu - wczesna epoka żelaza (kultura łużycka)	śląd osadniczy
19	Rogoźnik	95-48	9	38	epoka kamienia	śląd osadniczy
					epoka brązu - wczesna epoka żelaza (kultura łużycka)	punk osadniczy - osada
					wczesne średniowiecze (X-XIII w.)	punkt osadniczy - osada
20	Rogoźnik	95-48	10	39	późny okres wpływów rzymskich (kultura przeworska)	śląd osadniczy
					okres nowożytny	śląd osadniczy
21	Rogoźnik	95-48	11	40	epoka kamienia	śląd osadniczy
					epoka brązu - wczesna epoka żelaza (kultura łużycka)	punkt osadniczy - osada
22	Rogoźnik	95-48	12	41	epoka brązu - wczesna epoka żelaza (kultura łużycka)	punkt osadniczy - osada
23	Rogoźnik	95-48	13	42	epoka brązu - wczesna	punkt osadniczy -

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	NR OBSZARU AZP	NR STANOWISKA W MIEJSCOWOŚCI	NR STANOWISKA NA OBSZARZE	CHRONOLOGIA	FUNKCJA
					epoka żelaza (kultura łużycka)	osada
					wczesne średniowiecze (IX-X w.)	śląd osadniczy
24	Rogoźnik	95-48	14	81	okres wpływów rzymskich (kultura przeworska ?)	śląd osadniczy
25	Sączów	94-47	2	20	epoka kamienia	śląd osadniczy
26	Sączów	94-48	1	11	epoka kamienia?	śląd osadniczy
					wczesne średniowiecze	śląd osadniczy
27	Sączów	94-48	5	12	wczesne średniowiecze	śląd osadniczy
					okres nowożytny	osada
28	Sączów	94-48	6	17	wczesne średniowiecze (XI-XIII w.)	śląd osadniczy
					okres nowożytny	śląd osadniczy
29	Sączów	94-48	7	18	późne średniowiecze	śląd osadniczy
					okres nowożytny	śląd osadniczy
30	Sączów	94-48	8	19	średniowiecze i okres nowożytny	wieś historyczna
31	Sączów	94-48	9	26	1939 r.	fortyfikacje
32	Siemonia	95-48	1	43	epoka kamienia (neolit)(KCS?)	punkt osadniczy - osada
33	Siemonia	95-48	2	44	epoka kamienia (neolit)	śląd osadniczy
					późny okres wpływów rzymskich (kultura przeworska)	śląd osadniczy
34	Siemonia	95-48	3	45	epoka kamienia (neolit)	punkt osadniczy - osada
					okres wpływów rzymskich (późny?) (kultura przeworska)	śląd osadniczy
35	Siemonia	95-48	4	46	okres wpływów rzymskich (późny?) (kultura przeworska)	śląd osadniczy
36	Siemonia	95-48	5	47	-	śląd osadniczy
37	Siemonia	95-48	6	48	epoka kamienia	śląd osadniczy
38	Siemonia	95-48	7	49	okres nowożytny	punkt osadniczy
39	Siemonia	95-48	8	50	epoka kamienia (mezolit ?)	śląd osadniczy
					epoka brązu - wczesna epoka żelaza (kultura łużycka)	punkt osadniczy - osada
					późny okres wpływów rzymskich (kultura przeworska)	punkt osadniczy - osada
					wczesne średniowiecze (VI w.) (kultura praska)	cmentarzysko
					średniowiecze	śląd osadniczy
40	Siemonia	95-48	9	51	epoka kamienia	punkt osadniczy - osada
41	Siemonia	95-48	10	52	okres wpływów rzymskich (późny?) (kultura przeworska)	punkt osadniczy - osada
42	Siemonia	95-48	11	53	okres wpływów rzymskich (późny?) (kultura przeworska)	punkt osadniczy - osada
43	Siemonia	95-48	12	54	okres wpływów rzymskich (późny?) (kultura	punkt osadniczy - osada

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	NR OBSZARU AZP	NR STANOWISKA W MIEJSCOWOŚCI	NR STANOWISKA NA OBSZARZE	CHRONOLOGIA	FUNKCJA
					przeworska)	
					średniowiecze	śląd osadniczy
					okres nowożytny	młyn drewniany
44	Siemonia	95-48	13	55	epoka kamienia (mezolit ?)	śląd osadniczy
45	Siemonia	95-48	14	56	epoka kamienia (paleolit górny ?)	śląd osadniczy
46	Siemonia	95-48	15	57	epoka kamienia	śląd osadniczy
					okres nowożytny	punkt osadniczy
47	Siemonia	95-48	16	58	późne średniowiecze - okres nowożytny	śląd osadniczy
48	Siemonia	95-48	17	59	okres nowożytny	punkt osadniczy
49	Siemonia	95-48	18	60	epoka kamienia	śląd osadniczy
					okres nowożytny	śląd osadniczy
50	Siemonia	95-48	19	61	epoka kamienia	punkt osadniczy
51	Siemonia	95-48	20	62	epoka kamienia	śląd osadniczy
52	Siemonia	95-48	21	63	epoka kamienia	śląd osadniczy
53	Siemonia	95-48	22	64	epoka kamienia	śląd osadniczy
					późny okres wpływów rzymskich (kultura przeworska)	punkt osadniczy - osada
54	Siemonia	95-48	23	65	epoka kamienia	śląd osadniczy
					późny okres wpływów rzymskich (kultura przeworska)	punkt osadniczy - osada
					późne średniowiecze (XIII-XV w.)	śląd osadniczy
					okres nowożytny	punkt osadniczy
55	Siemonia	95-48	24	66	epoka kamienia	śląd osadniczy
					epoka brązu - wczesna epoka żelaza (kultura łużycka)	śląd osadniczy
56	Twardowice	95-48	1	79	epoka kamienia	punkt osadniczy - osada
					epoka brązu - wczesna epoka żelaza (kultura łużycka)	punkt osadniczy - osada
					okres nowożytny	śląd osadniczy
57	Twardowice	95-48	2	80	epoka kamienia	śląd osadniczy
					epoka brązu - wczesna epoka żelaza (kultura łużycka)	punkt osadniczy - osada

Poszczególne zasady ochrony stanowisk archeologicznych są doprecyzowane w procesie formułowania ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, z uwzględnieniem indywidualnej specyfiki danego stanowiska archeologicznego oraz przy rozpoznaniu możliwych dla niego zagrożeń. Przepisy te należy ująć w postaci nakazów, zakazów, dopuszczeń i ograniczeń w użytkowaniu terenów, zgodnie z wytycznymi rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. z 2003 r. nr 164, poz. 1587). Ponadto zapisy planu muszą spełniać wymogi norm prawnych ustalone

w rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 283).

Nie wyklucza się odkrycia w przyszłości kolejnych stanowisk archeologicznych (zwłaszcza w wyniku nowych badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski), które należy uwzględnić na dalszym etapie procesu planowania przestrzennego, pomimo ich braku w studium.

Zgodnie z art. 32 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

1. Kto, w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych, odkrył przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, jest obowiązany:

- 1) wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot;
- 2) zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia;
- 3) niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

2. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) jest obowiązany niezwłocznie, nie dłużej niż w terminie 3 dni, przekazać Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków przyjęte zawiadomienie, o którym mowa w ust.1 pkt 3.

3. Wojewódzki Konserwator Zabytków jest obowiązany w terminie 5 dni od dnia przyjęcia zawiadomienia, o którym mowa w ust. 1 pkt 3 i ust. 2, dokonać oględzin odkrytego przedmiotu.

4. Jeżeli w terminie, określonym w ust. 3, Wojewódzki Konserwator Zabytków nie dokona oględzin odkrytego przedmiotu, przerwane roboty mogą być kontynuowane.

5. Po dokonaniu oględzin odkrytego przedmiotu Wojewódzki Konserwator Zabytków wydaje decyzję:

- 1) pozwalającą na kontynuację przerwanych robót, jeżeli odkryty przedmiot nie jest zabytkiem;
- 2) pozwalającą na kontynuację przerwanych robót, jeżeli odkryty przedmiot jest zabytkiem, a kontynuacja robót nie doprowadzi do jego zniszczenia lub uszkodzenia;
- 3) nakazującą dalsze wstrzymanie robót i przeprowadzenie, na koszt osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej finansującej te roboty, badań archeologicznych w niezbędnym zakresie.

6. Roboty nie mogą być wstrzymane na okres dłuższy niż miesiąc od dnia doręczenia decyzji, o której mowa w ust. 5 pkt 3.

7. Jeżeli w trakcie badań archeologicznych zostanie odkryty zabytek posiadający wyjątkową wartość, Wojewódzki Konserwator Zabytków może wydać decyzję o przedłużeniu okresu wstrzymania robót. Okres wstrzymania robót nie może być jednak dłuższy niż 6 miesięcy od dnia doręczenia decyzji, o której mowa w ust. 5 pkt 3.

8. Po zakończeniu badań archeologicznych, o których mowa w ust. 5 pkt 3, Wojewódzki Konserwator Zabytków wydaje decyzję pozwalającą na kontynuację przerwanych robót.

Kto bez pozwolenia albo wbrew warunkom pozwolenia poszukuje ukrytych lub porzuconych zabytków, w tym przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2 (art. 109 c. ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Ochrona właściwa zabytkom archeologicznym powinna być przypisana również do zabytkowych układów ruralistycznych wsi, nawet jeśli nie zostały one osobno ujęte w ewidencji zabytków archeologicznych. Obszary te z natury rzeczy spełniają kryterium zabytku archeologicznego przewidzianego w art. 6 ust. 1 pkt 3 lit. a ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tj. pozostałości terenowej historycznego osadnictwa. W tym przypadku z reguły dopuszczone może być zagospodarowanie wynikające z potrzeb zabudowy; obszar ciągłego osadnictwa historycznego podlega bowiem nieustannemu rozwojowi aż do czasów współczesnych i bezzasadne jest hamowanie tego procesu. Natomiast ze względu na zagrożenie dla substancji nawarstwień kulturowych, jakie niesie ze sobą naruszanie struktury gruntu, wszelkie zamierzenia budowlane na obszarze historycznej wsi winny być objęte obowiązkiem przeprowadzenia niezbędnych badań archeologicznych.

Art. 108 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

1. Kto niszczy lub uszkadza zabytek, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.
2. Jeżeli sprawca czynu określonego w ust. 1 działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.
3. W razie skazania za przestępstwo określone w ust. 1 polegające na zniszczeniu zabytku sąd orzeka na rzecz Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków nawiązkę w wysokości do wartości zniszczonego zabytku.
4. W razie skazania za przestępstwo określone w ust. 1 polegające na uszkodzeniu zabytku sąd orzeka obowiązek przywrócenia stanu poprzedniego, a jeśli obowiązek taki nie byłby wykonalny – nawiązkę na rzecz Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków w wysokości do wartości uszkodzenia zabytku.
5. W razie skazania za przestępstwo określone w ust. 2 sąd może orzec na rzecz Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków nawiązkę w wysokości od trzykrotnego do trzydziestokrotnego minimalnego wynagrodzenia.

Prowadzenie poszukiwań zabytków bez pozwolenia jest przestępstwem ściganym z urzędu – art. 36 ust. 1 pkt. 12 ustawy o ochronie zabytków. Znalazcy przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest zabytkiem, jest obowiązany wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot; zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia; niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

Dla wszystkich stanowisk archeologicznych przeznaczonych do trwałego zachowania sugerowanym docelowym przeznaczeniem terenu jest utworzenie obszaru zieleni urządzonej, zwłaszcza niskiej (głównie dla stanowisk archeologicznych o własnej formie terenowej), ewentualnie użytku zielonego (dla stanowisk archeologicznych płaskich). Rozrost systemu korzeniowego dużych drzew uszkadza bowiem nawarstwienia kulturowe oraz obiekty i ruchome zabytki archeologiczne. W przypadku stanowisk archeologicznych znajdujących się na terenach leśnych, należy sformułować zasady prowadzenia gospodarki leśnej uwzględniające potrzebę ochrony zabytku.

W przypadku, gdy obszar stanowiska archeologicznego o własnej formie terenowej lub wpisanego do rejestru zabytków objęty został miejscowym planem zagospodarowania

przestrzennego dopuszczającym zainwestowanie lub zagospodarowanie, należy dążyć do zmiany tego planu, aby wyeliminować lub zminimalizować zagrożenie dla zabytku. Szczególny priorytet należy przyznać stanowiskom archeologicznym o własnej formie terenowej, z obszarów których należy usuwać wszelkie funkcje stwarzające zagrożenie dla substancji zabytku.

W przypadku kolizji z wszystkimi stanowiskami archeologicznymi należy wprowadzić zapisy umożliwiające przeprowadzenie niezbędnych badań archeologicznych zagrożonych zniszczeniem, na które należy uzyskać pozwolenie od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju.

Czynniki rozwoju podzielić można – ze względu na ich pochodzenie – na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne – umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

Poniżej została przedstawiona analiza SWOT (Tabela nr 5), która skoncentrowana jest wokół problematyki zarządzania zasobem dziedzictwa kulturowego gminy Bobrowniki. Obok zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, uwzględniono także inne czynniki, które wynikają z wielości i różnorodności elementów składających się na dziedzictwo kulturowe gminy oraz podobne analizy przeprowadzone dla innych dokumentów strategicznych gminy.

W Tabeli znalazły się silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju gminy. Analiza nawiązuje w ten sposób do fundamentalnego założenia względem niniejszego GPOnZ – konieczności przemodelowania systemu ochrony zabytków w efektywny system ochrony dziedzictwa. Dziedzictwo gminy tworzy bowiem jego historia, manifestująca się zarówno w bogactwie zasobu zabytkowego, jak również w tradycji i kulturze, tworząc niepowtarzalny klimat.

Tabela nr 5. Analiza SWOT

CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA DZIEDZICTWO KULTUROWE W GMINIE BOBROWNIKI	
SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • opracowana gminna ewidencja zabytków; • obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy obejmujące obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków; • uchwała na dotacje celowe, na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków; • zachowane obiekty sakralne oraz obiekty małej architektury sakralnej w formie zabytkowych kapliczek; • pas polskich umocnień wojskowych w postaci bunkrów, schronów i stanowisk strzelniczych; • dogodne położenie komunikacyjne; • aktywnie działający Gminny Ośrodek Kultury w Bobrownikach wraz z filiami; • organizowanie imprez kulturalnych, mających na celu promocję gminy; • amfiteatr w Rogoźniku - miejsce do organizacji lokalnych imprez; • formy ochrony przyrody – 3 pomniki przyrody; • oznakowane piesze i rowerowe szlaki turystyczne, w tym Szlak Tysiąclecia oraz odcinek Drogi św. Jakuba; • przynależność do Lokalnej Grupy Działania „Brynica to nie granica”. 	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczające środki z budżetu gminy przeznaczane na ochronę zabytków; • stosunkowo niewielka dbałość właścicieli o obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków; • niezadawalający stan zachowania części obiektów zabytkowych; • niedostateczne oznakowanie zabytkowych obiektów; • niewielka ilość zachowanych obiektów zabytkowych.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • uwzględnienie w większym stopniu dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych i programach rozwojowych gminy oraz powiązanie promocji zabytków z turystyką; • walory przyrodnicze stwarzające możliwości rozwoju usług rekreacyjno-wypoczynkowych o zasięgu regionalnym; 	<ul style="list-style-type: none"> • odpływ wysoko wykwalifikowanej kadry z terenu gminy, migracja zarobkowa młodszych pokoleń i związane z tym zatracanie więzi z regionem; • zanikanie tradycji kulturowych, zwyczajów; • brak realnych zachęt dla prywatnych inwestycji w zabytki;

<ul style="list-style-type: none"> • wzrastająca liczba właściwie przeprowadzanych prac remontowo-budowlanych przez prywatnych właścicieli obiektów zabytkowych; • kreatywność inwestorów turystycznych; • możliwość wsparcia finansowego z różnych źródeł, w tym ze środków Unii Europejskiej; • rozszerzenie i polepszenie bazy noclegowej i gastronomicznej; • kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych; • oznakowanie tras turystycznych pod kątem zabytków i atrakcji turystycznych; • systematyczne opracowywanie aktualizacji dokumentów na poziomie gminy; • rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa; • wprowadzenie i egzekwowanie polityki ochrony walorów środowiska naturalnego i kształtowania przestrzennego. 	<ul style="list-style-type: none"> • pogarszający się stan techniczny obiektów zabytkowych na terenie gminy; • bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych; • skomplikowane procedury w ubieganiu się o środki zewnętrzne skutkujące stosunkowo niewielkim wykorzystaniem środków z Unii Europejskiej, zwłaszcza przez osoby prywatne; • działania inwestycyjne prowadzone m.in. przez prywatnych właścicieli obiektów, w których interes indywidualny inwestora jest przedkładany nad dobro społeczne, tj. dobro zabytku; • samowola budowlana – wprowadzanie elementów obcych, nowej zabudowy, np. nieprzemyślanej, niezgodnej z historyczną kolorystyką, architektury niezgodnej z lokalnymi tradycjami.
---	--

7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

GPOnZ służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju gminy Bobrowniki. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa główne cele GPOnZ, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;

- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy w właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

W GPOnZ wyznaczono dwa priorytety, cele szczegółowe oraz działania. Zostały one sformułowane w perspektywie wieloletniej i wykraczają często poza czteroletni okres obowiązywania GPOnZ. Możliwy jest podział realizacji działań na podokresy w powiązaniu z ustawowym obowiązkiem złożenia po dwóch latach przez władze gminy sprawozdania z częściowego wykonania GPOnZ. Wykonanie takiego sprawozdania powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji GPOnZ, która powinna uwzględniać: wykonanie zadań, które zostały przyjęte do realizacji w czteroletnim okresie obowiązywania GPOnZ oraz efektywność ich wykonania. Sposób weryfikacji zadań został ujęty w ostatniej kolumnie w Tabelach 6 i 7.

Zrealizowanie GPOnZ zakłada się w perspektywie długofalowej, wieloletniej, gdzie ostatecznym rezultatem będzie przywrócenie zabytkom gminy właściwych im walorów historycznych i estetycznych.

Tabela nr 6. Zadania w ramach Priorytetu I

PRIORYTET I: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, jako element rozwoju gospodarczo - społecznego gminy Bobrowniki.		
KIERUNKI DZIAŁANIA	ZAKRES ZADAŃ	SPOSÓB WERYFIKACJI
Podjęcie działań mających na celu podniesienie atrakcyjności krajobrazu kulturowego gminy na potrzeby edukacyjne, społeczne i turystyczne	Uaktualnienie uchwały w sprawie zasad udzielania dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane obiektów wpisanych do rejestru zabytków, uwzględniające obowiązujące przepisy dające możliwość dotowania także obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków.	Czy uaktualniono uchwałę
	Przyjęcie przez Radę Gminy Gminnego programu opieki nad zabytkami oraz okresowe monitorowanie jego realizacji poprzez systematyczne opracowanie sprawozdań z realizacji GPOnZ.	Weryfikacja podmiotów wskazanych w GPOnZ do realizacji określonych zadań oraz zapoznanie ich z określonymi zadaniami
	Merytoryczna pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o przyznanie środków na odnowę zabytku z funduszy unijnych, budżetu państwa oraz dotacji samorządowych.	Ilość chętnych osób do złożenia wniosków, ilość złożonych wniosków

<p>Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania</p>	<p>Zadania dla gminnej ewidencji zabytków:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zakładanie nowych kart adresowych dla zabytków dotychczas nierozpoznanych i nie uwzględnionych w ewidencji, a istotnych dla obrazu dziedzictwa kulturowego na terenie gminy; 2. Systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane nowe dane i aktualizowaną w przypadku zmian w wyniku rozbiórek i remontów dokumentację fotograficzną; 3. Skreślenia z ewidencji obiektów nieistniejących oraz takich, które utraciły cechy zabytkowe w wyniku modernizacji. <p>Wszelkie działania przy obiektach ujętych w gminnej ewidencji zabytków wymagają opiniowania, uzgodnienia lub pozwolenia Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.</p>	<p>Ilość przeprowadzonych aktualizacji, czy dodano/usunięto obiekt z ewidencji</p>
	<p>Wspieranie lub prowadzenie prac porządkowych na terenach zabytkowych cmentarzy oraz przy bunkrach znajdujących się na terenie gminy, po uprzednim zaopiniowaniu zakresu prac i użytych metod z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.</p>	<p>Ilość przeprowadzonych prac, ich zakres, z kim współpracowano, wartość zaplanowanych/poniesionych środków</p>
<p>Działania organizacyjne związane z ochroną zabytków i dziedzictwa kulturowego</p>	<p>Korelowanie zapisów gminnej ewidencji zabytków z zapisami w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i decyzjach o warunkach zabudowy.</p>	<p>Udział w pracach planistycznych, czy wprowadzono zapisy, jakich obiektów dotyczyły</p>
	<p>Okresowa aktualizacja Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.</p>	<p>Czy plan był aktualizowany</p>
	<p>Prowadzenie monitoringu możliwości pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych, w tym również z różnych programów i inicjatyw europejskich, przeznaczonych na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego.</p>	<p>Bieżący monitoring, czy zostały złożone wnioski i ile, w jakim zakresie</p>
	<p>Podnoszenie poziomu wykształcenia pracowników Urzędu Gminy zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, poprzez przeprowadzanie odpowiednich szkoleń, delegowanie pracowników na szkolenia.</p>	<p>Ilość przeprowadzonych szkoleń, ilość osób uczestniczących, czy uczestniczono w szkoleniach zewnętrznych</p>

Tabela nr 7. Zadania w ramach Priorytetu II

PRIORYTET II: Promocja dziedzictwa kulturowego i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców gminy Bobrowniki.		
KIERUNKI DZIAŁANIA	ZAKRES ZADAŃ	SPOSÓB WERYFIKACJI
Rozbudzenie i pogłębianie w mieszkańcach dumy z tradycji historycznych gminy	Organizowanie wystaw, spotkań na temat historii regionu, dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego, zabytków, w tym dalsza organizacja dyżurów przy schronie w Dobieszowicach w każdą sobotę od 14:00 do 18:00 od maja do września.	Bieżące śledzenie obchodów rocznicowych związanych z wydarzeniami historycznymi, ilość zorganizowanych imprez, ich zakres, z kim współpracowano, ilość osób uczestniczących
	Coroczne opracowanie kompleksowego programu imprez kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych na terenie gminy, w tym coroczna organizacja Świąta Wojska Polskiego przy schronie w Dobieszowicach	
Popularyzowanie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym gminy	Zapoznanie mieszkańców z zagadnieniami dotyczącymi gminnej ewidencji zabytków oraz przybliżenie skutków prawnych z tym związanych.	W jakiej formie zapoznano mieszkańców, jakie informacje przekazano
	Wydawanie i wspieranie publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy.	Ilość zorganizowanych imprez, gdzie się odbyły, czego dotyczyły, ilość osób uczestniczących, ilość poniesionych środków
	Wspieranie edukacji młodzieży szkolnej poprzez organizowanie dla niej: konkursów szkolnych popularyzujących historię gminy oraz jego zabytki, wystaw, wycieczek itp.	
	Publikacje na stronie internetowej gminy i w prasie lokalnej, działania organizacyjne, konsultacyjne, organizacja wystaw, konkursów.	
	Współpraca gminy ze związkami wyznaniowymi będącymi właścicielami i zarządcami zabytków sakralnych (kościół, cmentarze), umożliwiającą wspieranie ich działań przy podejmowaniu niezbędnych prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych.	Zakres działań, z kim współpracowano, wartość poniesionych/ zaplanowanych środków
	Współpraca z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania na ulicach i drogach gminnych, powiatowych i wojewódzkich dojazdowych w celu ułatwienia dojazdu do tych obiektów - głównie do najcenniejszych zabytków gminy. Ciągle dbałość o tablice już umieszczone oraz oznakowanie zabytków, aby swą estetyką i formą zachęcały do odwiedzenia tych miejsc.	Czy podjęto współpracę, ilość oznakowanych obiektów

Poza wyżej wskazanymi zadaniami w gminie zaplanowane zostały następujące zadania:

1. Ponowne malowanie ścian zewnętrznych schronu nr 52 w Dobieszowicach-Wesołej.
2. Powiększenie ekspozycji muzealnej w schronie nr w Dobieszowicach.
3. Prace renowacyjne przy schronie nr 53a zlokalizowanym przy tamie w Wymysłowie – uzupełnienie ubytków w betonie, zabezpieczenie stropu, pomalowanie całej elewacji oraz odeskowanie jednego naroża obiektu.
4. Wykarczowanie terenu wokół rozbitego schronu nr 53 w Wymysłowie.
5. Prace renowacyjne tradytora artyleryjskiego zlokalizowanego w Bobrownikach przy ul. Wesołej w miarę posiadanych możliwości finansowych i kadrowych.
6. Wykonanie konserwacji gontów na dachu zabytkowego budynku dworku w Dobieszowicach przy ul. Kościuszki 25b.
7. Planowane są prace w kościele parafialnym pw. św. Wawrzyńca, ul. Sienkiewicza 244, w Bobrownikach:
  - odsłonięcie pierwotnej polichromii prezbiterium;
  - renowacja zabytków ruchomych, przede wszystkim XIX-wiecznej szafy na ornaty zaatakowanej przez korniki;
  - remont zagrożonego całkowitą destrukcją zabytkowego ogrodzenia placu kościelnego;
  - rekultywacja placu kościelnego wraz z aranżacją zieleni.

8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

GPOnZ realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych kierunków działań. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno-prawnych, społecznych oraz finansów publicznych. Zakłada się, że zadania określone w niniejszym GPOnZ będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

• instrumenty prawne:

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego;
- dokumenty wydawane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- uchwały miejscowego samorządu odnoszące się do zagadnień regulujących kształtowanie przestrzeni.

• instrumenty finansowe:

- finansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych z terenu gminy;
- korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje;
- współpraca pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnym w ramach „Partnerstwa publicznego-prywatnego” (PPP).

• **instrumenty społeczne:**

- prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego gminy Bobrowniki;
- edukacja kulturowa;
- pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego;
- informacja na temat znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy;
- współdziałanie z organizacjami społecznymi.

• **instrumenty koordynacji:**

- realizacja projektów i programów miasta, dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy (np. strategia rozwoju gminy, plany rozwoju lokalnego, programy rozwoju infrastruktury, programy ochrony środowiska przyrodniczego, programy prac konserwatorskich, studia i analizy, koncepcje, plany rewitalizacji);
- współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;
- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego.

• **instrumenty kontrolne:**

- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków;
- oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy;
- sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji GPOnZ oraz aktualizacja GPOnZ związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania;
- monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego;
- prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji GPOnZ.

9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, tj. osób fizycznych, jednostek organizacyjnych, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Główny obowiązek związany z opieką, ochroną oraz

finansowaniem wszelkich prac konserwatorskich lub robót budowlanych, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

• **źródła krajowe:**

- dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- dotacje wojewódzkie i powiatowe;
- dotacje gminne;
- Fundusz Termomodernizacji i Remontów;
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW);
- programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- fundusze od fundacji;
- Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków.

• **źródła zagraniczne:**

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych, m.in. RPO, POIiS (Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko);
- źródła pozaunijne – Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG.
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014 – 2020.

9.1. Dotacje

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa szczegółowo wykaz działań które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;

- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków;
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

• **Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach** – w jednym roku budżetowym wnioskodawca może wystąpić z wnioskiem o udzielenie dotacji lub refundacji do wszystkich ww. organów. Suma przyznanych dofinansowań nie może przekroczyć 100% kosztów zadania wskazanego we wnioskach. Zaleca się, aby składane wnioski zawierały jednakowe zakresy prac oraz pokrywające się kosztorysy. W przypadku uzyskania dofinansowania ze środków publicznych (dotacji bądź refundacji), wnioskodawca może wystąpić o kolejne dofinansowanie (dotację bądź refundację) na ten sam zakres prac dopiero po upływie 10 lat. Terminy składania wniosków: wniosek o dotację – do 28 lutego br.,

wniosek o refundację – do 30 czerwca br. Wnioskodawca może wystąpić z wnioskiem o udzielenie dotacji bądź refundacji w wysokości:

- do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;

- do 100% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru w przypadku, jeżeli:

a) zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

b) zabytek wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych;

c) stan zachowania zabytku, wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Dotacja przyznawana przez ŚWKZ może obejmować wyłącznie prace wykonywane w roku złożenia wniosku na podstawie aktualnych pozwoleń.

• **Dotacje wojewódzkie i powiatowe**

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa/Rady Powiatu w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane.

Środki z budżetu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego – dotacje udzielane są na podstawie przyjętej uchwały nr uchwały nr V/9/6/2015 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 25 maja 2015 r. w sprawie przyjęcia zasad udzielania dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków. Z budżetu Województwa Śląskiego mogą być udzielane dotacje celowe, zwane dalej „dotacjami”, na planowane w danym roku kalendarzowym prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane, zwane dalej „pracami”, przy zabytkach znajdujących się w województwie śląskim, wpisanych do rejestru zabytków. Celem udzielania dotacji jest wspieranie działań właścicieli lub posiadaczy zabytków dla ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego województwa śląskiego. Wysokość środków na zadanie określone w ust. 1 określa corocznie Sejmik Województwa Śląskiego w uchwale budżetowej. Dotacja może być udzielona każdemu kto jest właścicielem lub posiadaczem zabytku, o którym mowa § 1 ust. 1, z wyłączeniem zabytków będących w posiadaniu jednostek organizacyjnych zaliczanych do sektora finansów publicznych, które są finansowane ze środków finansowych przyznanych odpowiednio przez dysponentów części budżetowych bądź jednostki samorządu terytorialnego, którym podlegają te jednostki. Warunkiem udzielenia dotacji jest złożenie wniosku przez uprawniony podmiot.

Środki z budżetu Powiatu Będzińskiego – dotacje przyznawane są zgodnie z przyjętą uchwałą nr VI/40/2015 Rady Powiatu Będzińskiego z dnia 26 lutego 2015 r. w sprawie zmiany uchwały nr IX/110/2007 Rady Powiatu Będzińskiego z dnia 28 sierpnia 2007 r. w sprawie trybu postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Powiatu Będzińskiego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach usytuowanych na terenie Powiatu Będzińskiego i wpisanych do rejestru zabytków, sposobu jej rozliczania oraz kontroli wykonania dotowanego zadania.

• **Dotacje gminne**

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustawą o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2019 r. poz. 506) dofinansowanie na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielone przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez radę gminy.

Środki z budżetu gminy Bobrowniki – dotacje przyznawane są zgodnie z przyjętą uchwałą nr XXV/333/12 z dnia 28 grudnia 2012 r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie zadania, którego zakres ustalony został na podstawie kosztorysu potwierdzonego przez osobę uprawnioną. Dotacja może być przyznana na zadanie, na które otrzymano pozwolenie wydane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków i po uzyskaniu wszystkich wymaganych przepisami prawa uzgodnień i pozwoleń. Dotacja każdorazowo będzie przyznawana osobną uchwałą Rady Gminy określającą podmiot, dla którego ta dotacja jest przyznawana oraz jej wysokość. Dopuszcza się podejmowanie uchwał intencyjnych pozwalających na dokumentowanie montażu finansowego przy staraniach o środki z innych źródeł. Wnioski można składać do dnia 30 września roku poprzedzającego rok budżetowy.

Czynności poprzedzające przyznanie dotacji, polegające w szczególności na przekazywaniu propozycji co do możliwości przyznania dotacji oraz jej wysokości określonym podmiotom na zasadach określonych w niniejszej uchwale, weryfikowaniu kompletności wniosków pod względem formalnym, opiniowaniu złożonych wniosków wraz ze wstępną kwalifikacją wydatków, które zostaną poniesione przez wnioskodawcę, przygotowaniu projektów umów oraz wykonywaniu nadzoru i kontroli realizowanego zadania, należą do pracownika Urzędu Gminy prowadzącego sprawy dotyczące ochrony zabytków.

• **Nagrody Starosty Powiatu Będzińskiego za Osiągnięcia w Dziedzinie Twórczości Artystycznej, Upowszechniania i Ochrony Kultury**

Nagrody przyznawane są zgodnie z przyjętą uchwałą nr XVII/266/2012 r. Rady Powiatu Będzińskiego z dnia 30 sierpnia 2012 r., zmienioną obwieszczeniem Rady Powiatu Będzińskiego z dnia 26 lutego 2018 r.

Nagroda przyznawana jest za całokształt działalności lub osiągnięcia i dokonania regionalne mające na celu prezentację i utrwalenie wartości lokalnych w dziedzinie kultury. Nagroda przyznawana jest raz w roku i ma charakter nagrody finansowej. Finansowana jest ze środków budżetowych powiatu, przy czym ilość przyznawanych nagród w danym roku uzależniona jest od możliwości finansowych powiatu. Wysokość środków finansowych jest ściśle określona w uchwale budżetowej powiatu na dany rok.

Kandydatów do nagrody mogą zgłaszać: Prezydent, Burmistrz, Wójt, stowarzyszenia działające na terenie powiatu, kluby Radnych Powiatu Będzińskiego. Wnioski należy składać do 31 grudnia każdego roku. Wnioski rozpatrywane są do dnia 30 kwietnia każdego roku.

• **Konkurs „Zabytek Zadbany”**

„Zabytek Zadbany” jest corocznym konkursem ogłaszającym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 r. podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Obiekty można zgłaszać w 6 kategoriach:

- a) Utrwalenie wartości zabytkowej obiektu;
- b) Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe);
- c) Adaptacja obiektów zabytkowych;
- d) Architektura i budownictwo drewniane;
- e) Architektura przemysłowa i budownictwo inżynieryjne;
- f) Kategoria specjalna: właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem.

• **Fundusz Termomodernizacji i Remontów**

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię cieplną.

Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły – wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa.

• **Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach**

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach jest publiczną instytucją finansową, realizującą politykę ekologiczną województwa śląskiego.

W ramach funduszu wspierane są działania proekologiczne podejmowane przez administrację publiczną, przedsiębiorców, instytucje i organizacje pozarządowe.

Wydatkowanie środków finansowych funduszu następować będzie zgodnie z niżej przedstawioną hierarchią:

1. Finansowanie projektów wynikające z zawartych umów w latach ubiegłych, w tym zobowiązań z umów zawartych na dofinansowania projektów korzystających ze środków europejskich.
2. Wspomaganie projektów korzystających ze środków europejskich.
3. Wspieranie inwestycji pozwalających na osiągnięcie standardów ochrony środowiska oraz wypełnienie zobowiązań akcesyjnych, wynikających z przyjętych programów i planów na szczeblu krajowym, wojewódzkim, powiatowym oraz gminnym.
4. Dofinansowanie pozostałych zadań ochrony środowiska i gospodarki wodnej zgodnie z krajową i regionalną polityką ekologiczną.

• **Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)**

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) jest głównym źródłem finansowania w Polsce inwestycji proekologicznych. Wraz z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej NFOŚiGW tworzy system funduszy ekologicznych. W oparciu o Wspólną Strategię Działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2013 – 2016 z perspektywą do 2020 r., realizuje politykę ochrony środowiska w Polsce.

W ramach NFOŚiGW realizowane są projekty termomodernizacji zabytkowych budynków. Remonty termomodernizacyjne przyczynią się do redukcji zużycia energii pierwotnej i końcowej oraz spowodują obniżenie kosztów zużycia energii elektrycznej i ciepłej. Dodatkowo prace remontowe będą miały również walor konserwatorski, gdyż zostaną przeprowadzone w obiektach zabytkowych, cennych dla kultury narodowej.

• **Program Kultura – Interwencje**

Celem strategicznym Programu Kultura – Interwencje jest tworzenie warunków dla wzmocnienia tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie regionalnym, lokalnym i krajowym poprzez finansowe wsparcie realizacji projektów upowszechniających dorobek kultury i zwiększających obecność kultury w życiu społecznym.

Koncepcja programu została oparta na założeniu, że uczestnictwo w kulturze sprzyja podnoszeniu kompetencji społeczeństwa, tworzeniu warunków do rozwijania aktywności twórczej i przygotowaniu obywateli do aktywnego udziału w różnych formach życia społecznego. O wsparcie w ramach programu Kultura – Interwencje mogą ubiegać się zarówno samorządowe instytucje kultury (z wyłączeniem instytucji współprowadzonych przez Ministra oraz jednostki samorządu terytorialnego), jak i organizacje pozarządowe.

• **Finansowanie z fundacji**

Kolejną możliwością pozyskiwania funduszy zewnętrznych jest finansowanie pochodzące z fundacji. Można tu wymienić np. fundacje bankowe, Fundację LOTTO Milion Marzeń, Fundację Polska Miedź – KGHM, Fundację PGNiG, Fundację Orange.

• **Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków**

1 stycznia 2018 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tworzące Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków jako państwowy fundusz celowy. To jest pierwsze

pozabudżetowe źródło ich finansowania. Fundusz początkowo zasilony został z kar administracyjnych oraz nawiązek orzekanych przez sądy za przestępstwa popełniane przeciwko zabytkom. Nowelizacja zakłada wprowadzenie administracyjnych kar pieniężnych w miejsce grzywnien wyznaczanych wskutek postępowań w sprawach o wykroczenia. Kary administracyjne są nakładane przez Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków od 1 stycznia 2018 r.

Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków pozwoli na szybkie dofinansowanie zabytków uszkodzonych, np. wskutek katastrof, jak powodzie czy pożary. Dodatkowe pieniądze pozwolą na pilne ratowanie zabytków, czyli naprawę uszkodzonego dachu, rynien czy powybijanych okien. Środkami Funduszu będzie dysponował Generalny Konserwator Zabytków, działający w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

• **Program „Niepodległa” na lata 2017 – 2021**

Program dotacyjny „Niepodległa”, skierowany do organizacji pozarządowych i samorządowych instytucji kultury, ma wspierać organizatorów obchodów stulecia odzyskania niepodległości, którzy planują przygotowanie wydarzeń lokalnych i regionalnych. Budżet na dofinansowanie działań w ramach tego programu wynosi 6 milionów zł, a pojedynczy wniosek może uzyskać dotację od 8 do 150 tys. zł. Od organizatorów wymagane jest zapewnienie 15% udziału własnego. Rodzaje kwalifikujących się zadań: festiwale, koncerty, spektakle; wytyczenie i oznakowanie szlaków tematycznych i historycznych, tworzenie archiwów historii mówionej i archiwów społecznych, projekty animacyjno-edukacyjne, oparte na interakcji i współdziałaniu, np.: warsztaty, gry terenowe, questy, wystawy wraz z katalogami i publikacje.

9.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

• **Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ochrona Zabytków**

Strategicznym celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

W ramach Programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- 1) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
- 2) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych);

3) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków);

4) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków) dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych).

Do programu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

• **Program „Infrastruktura kultury”**

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

• **Dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na badania archeologiczne**

Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

W ramach programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, realizowanych zgodnie z obowiązującymi przepisami w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami:

- 1) niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentacja zasobów dziedzictwa archeologicznego z wykorzystaniem metod tradycyjnych i nowoczesnych, m.in. badań powierzchniowych, prospekcji podwodnej, badań geofizycznych, prospekcji lotniczej, skaningu laserowego;
- 2) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

9.3. Środki europejskie

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

• Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014 – 2020

Można wyróżnić trzy typy programów: transgranicznych, transnarodowych i międzyregionalnego na lata 2014 – 2020. Zasadniczą różnicą między trzema typami współpracy jest zakres terytorialny, w ramach którego można realizować wspólne przedsięwzięcia:

- obszary przylegające do granic państwowych, w przypadku programów współpracy transgranicznej. Programy transgraniczne służą przede wszystkim budowaniu więzi łączących społeczności po obu stronach granicy. Ich realizacja ma na celu wzmocnienie współpracy poprzez wzrost liczby wspólnych inicjatyw dotyczących między innymi ochrony środowiska, rozbudowy infrastruktury, wymiany kulturalnej, czy wzajemnych kontaktów młodzieży;
- duże zgrupowania europejskich regionów z kilku lub kilkunastu państw w ramach programów współpracy transnarodowej;
- wszystkie regiony UE w zakresie współpracy międzyregionalnej. Projekty, oparte na współpracy z partnerami zagranicznymi mogą dotyczyć między innymi kultury, sztuki, turystyki i promocji regionu.

• Kreatywna Europa

Kreatywna Europa to program Unii Europejskiej oferujący wsparcie finansowe dla sektorów audiowizualnych, kultury i kreatywnych. Program ten jest realizowany w latach 2014 – 2020 i zawiera trzy komponenty: MEDIA, KULTURA i część międzysektorową z nowym instrumentem finansowym. Nowe priorytety, które pojawiają się w Kreatywnej Europie wynikają z analizy obecnej sytuacji sektorów kultury w Europie i problemów, jakie napotykają europejscy artyści. Są to przede wszystkim: budowanie kompetencji sektorów kultury i kreatywnych do skutecznego działania na poziomie ponadnarodowym oraz strategiczne budowanie i rozwój publiczności dla odbioru europejskich dzieł i zwiększanie dostępu do kultury.

Komponent Kultura jest częścią programu Kreatywna Europa skierowaną do instytucji, organizacji i innych podmiotów działających w sektorach kultury i kreatywnych. Jego celem jest promocja europejskiej kultury i sztuki, zwiększanie mobilności artystów i dzieł europejskich, budowanie współpracy kulturalnej na poziomie ponadnarodowym, rozwijanie europejskiej publiczności oraz dostosowywanie sektorów kultury i kreatywnych do technologii cyfrowych i wdrażania innowacji.

• **Program Europa dla Obywateli 2014 – 2020**

Jest to kolejny program wspólnotowy skierowany na realizację „miękkich” działań projektowych między innymi w tematyce dziedzictwa kulturowego, którego celem jest zwiększenie świadomości obywateli o historii i integracji europejskiej oraz pomoc w lepszym zrozumieniu polityki UE i jej wpływu na życie codzienne obywateli państw członkowskich.

Celami ogólnymi programu są:

- rozwijanie obywatelstwa europejskiego przez umożliwienie współpracy i uczestnictwa w budowaniu demokratycznej, różnorodnej kulturowo, otwartej na świat Europy;
- rozwijanie poczucia tożsamości europejskiej opartej na wspólnych wartościach, historii i kulturze, umacnianie poczucia odpowiedzialności za UE wśród obywateli;
- pogłębianie tolerancji i wzajemnego zrozumienia między obywatelami Europy.

Cele ogólne realizowane są na poziomie ponadnarodowym za pomocą celów szczegółowych, do których należy:

- gromadzenie członków społeczności lokalnych z całej Europy w celu wymiany doświadczeń, opinii i wartości;
- wspieranie działań, debat i refleksji na temat obywatelstwa europejskiego i demokracji przy współpracy z europejskimi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego;
- przybliżanie Europy obywatelom przez propagowanie europejskich wartości i osiągnięć z zachowaniem pamięci o jej historii;
- zachęcanie obywateli i organizacji obywatelskich we wszystkich krajach do wzajemnych kontaktów, umacniających dialog międzykulturowy (jedność w różnorodności), budowanie więzi między „starymi” a nowymi członkami UE.

Program składa się z dwóch obszarów tematycznych: „Pamięć i Obywatelstwo europejskie” oraz „Demokratyczne zaangażowanie i uczestnictwo obywatelskie”, które są uzupełnione przez działanie horyzontalne nazwane „waloryzacją”, sprowadzające się do analizy, rozpowszechniania i wykorzystania wyników projektów dofinansowanych z Programu „Europa dla Obywateli”. Minimalna kwota dofinansowania projektu to 60 000 euro, maksymalna 600 000 euro. Wsparcie finansowe Unii nie może przekroczyć 70% całkowitego budżetu. Wnioski mogą składać organizacje badające europejską politykę publiczną (ośrodki analityczne) lub organizacje społeczeństwa obywatelskiego, które przez swoje stałe i regularnie prowadzone działania wnoszą konkretny wkład w realizację celów programu Europa dla Obywateli, a ponadto spełniają wszystkie następujące wymagania:

- posiadają osobowość prawną co najmniej od czterech lat,
- działają na poziomie europejskim,
- nie są nastawione na zysk,
- mają siedzibę w jednym z krajów członkowskich UE, krajach EFTA i innych, jeśli podpisały one w 2014 r. protokół ustaleń z Komisją Europejską.

• **Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020**

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020 to największy program finansowany z Funduszy Europejskich nie tylko w Polsce, ale i Unii Europejskiej. Główne obszary, na które zostaną przekazane środki to: gospodarka niskoemisyjna, ochrona środowiska, przeciwdziałanie i adaptacja do zmian klimatu, transport i bezpieczeństwo energetyczne oraz ochrona zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Budżet programu wynosi ponad 27,4 mld euro z Funduszy Europejskich (FE), czyli ok. 115 mld zł.

Priorytet nr 8. Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego – alokacja z FE 467,3 mln euro: inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, szkół artystycznych.

• **Ustawa o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r.**

Głównym celem ustawy jest zapewnienie skuteczności i powszechnego charakteru działań rewitalizacyjnych, a także ich kompleksowości i wprowadzenia mechanizmów koordynacji. Ustawa określa programowanie, koordynację i tworzenie warunków do realizacji procesu rewitalizacji przez jej interesariuszy jako fakultatywne zadanie własne gminy. Głównymi adresatami ustawy są organy samorządu terytorialnego oraz mieszkańcy gmin, na terenie których znajdują się obszary zdegradowane i w których prowadzone będą działania rewitalizacyjne.

Obecnie ważnym źródłem finansowania działań rewitalizacji, pokrywającym się z pierwszym okresem obowiązywania ustawy, są środki europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych (głównie EFS, EFRR oraz dodatkowo środki FS). Zgodnie z dokonanymi szacunkami, na działania rewitalizacyjne w ramach wybranych priorytetów inwestycyjnych przeznaczona zostanie co najmniej równowartość 25 mld zł. Środki te będą głównie dotyczyć regionalnych programów operacyjnych (RPO). Do tej kwoty należy także doliczyć wkład własny beneficjentów.

• **Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego 2014 – 2020**

Komisja Europejska w dniu 12 lutego 2015 r. przyjęła programy operacyjne na lata 2014 – 2020 dla dziewięciu polskich województw, w tym dla województwa Śląskiego.

Program składa się z 10 Osi Priorytetowych, na realizację których przeznaczona zostanie 1,6 mld euro. Zdecydowana większość środków ok. 72% całkowitej alokacji przeznaczonej na Program pochodzić będzie z EFRR. 1,15 mld zostanie przeznaczona na rozwój potencjału społeczno-gospodarczego poprzez wspieranie projektów zakładających wzrost zatrudnienia, rozwój przedsiębiorczości, rozbudowę infrastruktury wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarczej, poprawę ochrony środowiska. Pozostałe 28% czyli ok. 450 mln euro budżetu Programu pochodzące z EFS. ukierunkowanych zostanie na wyrównywanie szans na rynku pracy, wzrost zatrudnienia, inwestycje w kapitał ludzki. W ramach osi priorytetowej V. Ochrona Środowiska i Efektywne Wykorzystanie Zasobów przewiduje, priorytet inwestycyjny 6c. Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego, cel szczegółowy priorytetu to ochrona dziedzictwa kulturowego oraz rozwój zasobów kultury, wspierane będą działania, polegające na przeprowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych przy obiektach stanowiących zasób dziedzictwa kulturowego regionu i w ich otoczeniu wraz z promocją obiektu. Wsparciem objęte będą również inwestycje polegające na

zabezpieczeniu obiektów dziedzictwa kulturowego na wypadek zagrożeń. Ponadto, wsparcie dotyczyć będzie rozwoju zasobów kultury, w tym między innymi dotyczące budowy, przebudowy i renowacji obiektów instytucji kultury oraz zakupu trwałego wyposażenia wpływającego na unowocześnienie tych obiektów.

W ramach osi priorytetowej V RPO WSL 2014 – 2020, w zakresie priorytetu inwestycyjnego 6c wyznaczono jeden cel szczegółowy: zwiększona atrakcyjność obiektów kulturowych regionu. Środki będą skoncentrowane na realizacji projektów mających na celu ochronę dziedzictwa kulturowego, w szczególności obiektów wpisanych do rejestru śląskiego wojewódzkiego konserwatora zabytków, Szlaku Zabytków Techniki, ważnych z punktu widzenia rozwoju regionu, a także w mniejszym stopniu na zabezpieczeniu obiektów dziedzictwa kulturowego. Wspierane będą następujące przedsięwzięcia:

- Prace konserwatorskie, restauratorskie, roboty budowlane dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków prowadzonego przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- Prace konserwatorskie, restauratorskie, roboty budowlane dla obiektów przynależnych do Szlaku Zabytków Techniki.

Maksymalna wartość pojedynczego projektu w obszarze kultury wynosi 5 mln EUR kosztów całkowitych.

Realizacja zaprogramowanych działań przyczyni się do poprawy konkurencyjności regionalnej gospodarki poprzez zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów kulturowych. Dzięki realizacji priorytetu, zgodnie z założeniami, na wsparcie do 2023 r. może liczyć co najmniej 40 obiektów zabytkowych lub ich zespołów.

10. Podsumowanie

GPOnZ stanowić będzie element polityki samorządowej, pozwalający na podejmowanie zaplanowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kultury. Jako materiał bazowy może być wykorzystywany przez środowiska badawcze i naukowe, właściciele i posiadacze obiektów zabytkowych oraz osoby zainteresowane kulturą i dziedzictwem kultury. Opracowanie służyć będzie rozwojowi gminy przez dążenie do poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystania zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne.

W GPOnZ wskazano działania skierowane na poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Dokument uwzględnia uwarunkowania prawne, zewnętrzne oraz wewnętrzne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego. Wskazane w nim kierunki działania tzw. priorytety szczegółowo opisują zakres oraz cel danego zamierzenia. Realizacja celów zawartych w GPOnZ poprawi w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, wzmocni lokalne wartości oraz wspólne korzenie.

Określono również źródła finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wraz z jego otoczeniem. Finansowanie może odbywać się ze źródeł publicznych (np. budżet państwa, budżet własny gminy, budżet jednostek

samorządowych – powiatu i województwa, środki unijne, inne źródła zagraniczne), a także ze źródeł prywatnych (osób fizycznych, organizacji pozarządowych – stowarzyszeń, fundacji, osób prawnych itp.).

11. Bibliografia

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.;
3. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach;
4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
5. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane;
6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska;
7. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody;
8. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami;
9. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej;
10. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie;
11. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach;
12. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach;
13. Ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej;
14. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem;
15. Materiały udostępnione przez Urząd Gminy w Bobrownikach;
16. Materiały konserwatorskie udostępnione przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach;
17. <http://www.lgd-brynica.pl/index.php?id20>;
18. <https://www.bobrowniki.pl/>;
19. www.stat.gov.pl/gus;
20. www.isap.sejm.gov.pl;

12. Spis tabel, rysunków i zdjęć

1. Tabela nr 1. Spis obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Bobrowniki;
2. Tabela nr 2. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków z terenu gminy Bobrowniki;
3. Tabela nr 3. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków gminy Bobrowniki;
4. Tabela nr 4. Spis stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków z terenu gminy Bobrowniki;
5. Tabela nr 5. Analiza SWOT;
6. Tabela nr 6. Zadania w ramach Priorytetu I;
7. Tabela nr 7. Zadania w ramach Priorytetu II;

- 8.** Rys. nr 1. Mapa obszaru rewitalizacji i podobszarów rewitalizacji na tle obszaru zdegradowanego gminy Bobrowniki (źródło: Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Bobrowniki na lata 2017 – 2023);
- 9.** Zdjęcia nr 1, 2. Kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca, ul. Sienkiewicza 244, Bobrowniki;
- 10.** Zdjęcia nr 3, 4. Kościół parafialny pw. św. Jakuba Apostoła, ul. Szkolna, Sączów;
- 11.** Zdjęcia nr 5, 6. Dwór, ul. Kościuszki 25b, Dobieszowice;
- 12.** Zdjęcie nr 7. Ogrodzenie dawnego folwarku, ul. Nowowiejska, Myszkowice.